

VAHVA ETNINEN IDENTITEETTI JA PAIKKA
SAAMELAISNUORTEN KERTOMUKSISSA

- teemahaastattelututkimus saamelaisnuorten tulevaisuuden odotuksista

Pro gradu -tutkielma

Sari Guttorm

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

2020

TIIVISTELMÄ

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vahva etninen identiteetti ja paikka saamelaisnuorten kertomuksissa -
teemahaastattelu saamelaisnuorten tulevaisuuden odotuksista

Tekijä: Sari Guttorm

Koulutusohjelma: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 71

Vuosi 2020

Tiivistelmä:

Tutkimuksessa tarkastellaan saamelaisnuorten tulevaisuuskuvia ja tulevaisuuden odotuksia. Tutkimuksen aineiston muodostavat viiden saamelaisnuoren teemahaastatteluna tehdyt yksilöhaastattelut. Aineisto koostuu Utsjoen ja Inarin kunnassa asuvien nuorten haastatteluista. Haastateltavina on kaksi poikaa ja kolme tyttöä, neljä Utsjoelta ja yksi Inarista. Ensimmäiset teemahaastattelut suoritettiin vuosina 2007–2008 ja toisen kerran haastateltiin nuoria vuosina 2010–2011. Tässä tutkimuksessa käsitellään sitä, miten saamelaisuus jäsentää saamelaisnuorten tulevaisuuden odotuksia ja millaisia nuorten tulevaisuuskuvat ovat sisällöltään sekä sitä, miten nuoret rakentavat käsityksiä omasta tulevaisuudesta. Samalla tutkimuksessa sivutaan saamelaisnuorten omien kotipaikkojen tulevaisuutta heidän kertomustensa perusteella.

Saamelaisnuorten tulevaisuuskuvia tarkastellessa esiin nousee etnisyys ja paikka. Saamelaisnuorten puheissa nousee esille vahvasti saamelaiskulttuuri ja perinteet osana tulevaisuuskuvia. Lisäksi saamelaisnuorten tulevaisuuskuvia hallitsevat koulutus, ammatti ja oma tuleva perhe. Kaikki nuoret kokivat olevansa saamelaisia, sukunsa, saamen kielen ja perinteisten elinkeinojen kautta. Nuorten kertomuksissa oma kulttuuri ja perinteet näkyivät tulevaisuuden odotuksissa niin, että nuoret haluavat oppia perinteisiä elinkeinoja ja jatkaa niiden harjoittamista ja olla yhteydessä sukuunsa sekä opettaa omille lapsilleen saamen kieltä.

Paikka kehystää saamelaisnuorten mahdollisuuksia suunnitella tulevaisuuttaan ja muodostaa tulevaisuuskuviaan. Paikan kautta saamelaisnuoret rakentavat käsityksiä tulevaisuudestaan kuin myös sen paikan tulevaisuudesta, johon he haaveensa ja valintansa sijoittavat. Saamelaisnuoret arvostavat kotipaikkaansa ja ilmaisevat halunsa asua synnyinpaikkakunnallaan, jos se on mahdollista.

Avainsanat: nuoret, saamelaiskulttuuri, etninen identiteetti, paikka, tulevaisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Aluksi.....	5
1.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät.....	6
1.3	Tutkimuksen rakenne ja tutkimuksen etenemisen vaiheet.....	7
2	TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	9
2.1	Nuoruus elämänvaiheena.....	9
2.2	Etninen identiteetti.....	10
2.3	Paikkakäsitys.....	14
2.4	Tulevaisuus.....	17
3	SAAMELAISET SUOMESSA.....	21
3.1	Alkuperäiskansamääritelmä.....	21
3.2	Saamelaisten määrä ja saamelaismääritelmä.....	22
3.3	Saamelaisalue.....	24
3.4	Aiempia tutkimuksia saamelaisnuorista.....	25
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	28
4.1	Tutkimuskohteen kuvaus.....	28
4.2	Laadullinen tutkimus.....	29
4.3	Teemahaastattelu aineiston hankintamenetelmänä.....	31
4.4	Aineiston analyysi.....	34
4.5	Aineiston luokittelukategoriat.....	37
5	ETNINEN IDENTITEETTI SAAMELAISNUORTEN KERTOMUKSISSA.....	40
5.1	Materiaaliset symbolit.....	40
5.2	Henkinen pääoma.....	42

6 TULEVAISUUSKUVAT JA PAIKKA.....	46
6.1 Saamelaisnuorten tulevaisuuskuvat.....	46
6.2 Saamelaisnuorten tulevaisuuskuvat paikkakehyksissään.....	52
7 TULOKSET.....	59
8 POHDINTA.....	61
LÄHTEET.....	64

1 JOHDANTO

1.1 Aluksi

Tässä tutkimuksessa keskitytään Suomen alkuperäiskansan saamelaisnuorten tulevaisuusodotuksiin. Saamelaisnuorien tulevaisuusodotuksia käsittelevällä tutkimuksella on yhteiskunnallista merkitystä monella tavalla. Saamelaisnuorista noin yli 70 prosenttia asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Saamelaiskäräjien (2011) mukaan saamelaisista 11–17-vuotiaista noin 28 prosenttia ja 18–24-vuotiaista noin 29 prosenttia asuu saamelaisten kotiseutualueella sekä loput muualla Suomessa ja ulkomailla. Eli suurin osa saamelaisnuorista asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Saamelaisten kotiseutualueella pohjoisessa tilanne on sellainen, että saamelaisalueella on kapeat peruskoulun jälkeiset koulutusmahdollisuudet. Yksi ratkaisu on alueelta lähteminen, jotta voi opiskella itselle ammatin. Saamelaisnuoria on tutkittu vähän ja sen vuoksi on tärkeää tarkastella heitä, jotta saadaan lisää tietoa Suomen alkuperäiskansan tilanteesta nuorten silmin.

Nuoruus on aikaa, jolloin yksilö tekee tärkeitä myöhempää elämäänsä koskevia ratkaisuja. Nuoret alkavat samalla myös pohtia, mihin ammattiin kouluttautuvat ja he voivat myös miettiä, missä mahdollista perhe-elämää alkavat viettää. Nuorena myös irtaannutaan lapsuudenkodista ja tulevaisuuden suunnitelmat ovat keskeisenä elämässä. Nuoruudelle onkin tyypillistä, että elämä suuntautuu kohti tulevaisuutta. Nuoruuteen elämänvaiheena liitetäänkin usein tulevaisuuskeskeisyys. (Nurmi & Nuutinen 1987, 2.)

Ollila (2008) on tutkinut lappilaisnuorten tulevaisuuskuvia. Ollilan tutkimus osoittaa, millä tavoin paikka kehystää nuorten mahdollisuuksia suunnitella tulevaisuuttaan ja koostaa

tulevaisuuskuviaan. Nuoret rakentavat käsityksiä omasta tulevaisuudestaan kuin myös sen paikan tulevaisuudesta, johon he toiveensa, tavoitteensa ja valintansa sijoittavat. (Ollila 2008.) Helve (1987) tarkastelee tutkimuksessaan nuorten tulevaisuuteen suuntautumista osana heidän maailmankuvaansa ja sen muotoutumista. Hänen mukaansa nuorelle kokemusten ja sosiaalistumisen kautta jäsentynyt maailmankuva vaikuttaa siihen, mitä nuori odottaa tulevaisuudeltaan ja mitä hän tekee tulevaisuudessa. Helve jakaa nuoret kolmeen ryhmään: tulevaisuuteen positiivisesti suhtautuvat nuoret, neutraalisti tulevaisuuteen suhtautuvat nuoret ja negatiivisesti tulevaisuuteen suhtautuvat nuoret. Nuorten tulevaisuuteen suhtautumiseen vaikuttavat nuoren elämäntilanne, suhde omaan vanhempiin sekä yhteiskunnallinen ja taloudellinen tilanne. (Helve 1987, 150–152.) Nurmi ja Nuutinen (1987) pohtivat nuorten tulevaisuutta koskevia käsityksiä. Tutkimuksessa käsitellään suomalaisnuorten tulevaisuutta koskevia käsityksiä sekä myös niihin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen aineisto osoittaa, että useimpien nuorten tulevaisuuskuvaa hallitsevat erilaisiin kehitystehtäviin liittyvät teemat, ammatinhankinta, koulutus ja tuleva perhe.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tarkastelen tutkimuksessani saamelaisnuorten tulevaisuuskuvia ja tulevaisuuden odotuksia. Olen kiinnostunut siitä, miten saamelaisuus jäsentää saamelaisnuorten tulevaisuuden odotuksia ja millaisia nuorten tulevaisuuskuvat ovat sisällöltään sekä sitä, miten nuoret rakentavat käsityksiä omasta tulevaisuudesta. Samalla tutkimuksessa sivutaan saamelaisnuorten omien kotipaikkojen tulevaisuutta heidän kertomustensa perusteella.

Kiinnostukseni tutkia saamelaisnuorten tulevaisuutta kumpuaa siitä, kun olen itse saamelainen – kulttuurin sisäinen kantaja. Edustan Lapin yliopistossa tehtävää saamentutkimusta, joka on kiinnostunut

saamelaisesta yhteiskunnasta ja sen nykytilasta. Saamentutkimus käsittelee laveasti saamelaisuutta eri näkökulmista (Lapin yliopisto 2014). Olen itsekin, monien muiden saamelaisnuorten tavoin, pohtinut ja tehnyt ratkaisuja koskien omaa tulevaisuutta peruskoulun jälkeen ja ammattiin opiskelun aikana. Halusin selvittää, miten nuorten saamelainen tausta vaikuttaa pohtiessa ja tehdessä omaan tulevaisuuteen vaikuttavia valintoja.

Työni tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Miten saamelaisuus jäsentää saamelaisnuorten tulevaisuuden odotuksia ja millaisia saamelaisnuorten tulevaisuuskuvat ovat sisällöltään?
2. Miten kotipaikka merkityksellistyy ja miten kotipaikka näkyy nuorten tulevaisuuskuviissa?

Työni teoreettisena taustana on identiteetin käsite (ks. Hall 1999) erityisesti etnisyyden (ks. Benjamin 2014) ja paikan (ks. Helander & Kailo 1999; Ollila 2008) näkökulmista. Saamelaisnuorten elämässä identiteettikeskustelu on merkityksellistä. Tutkimuksessani samalla keskiöön nousee etnisyyden ja paikan näkökulmat. Tutkimusaineiston luokittelukategorioina käytän Allardtin ja Starckin (1981) ja Pääkkösen (1995) esittämiä puolia etnisyydestä. Tutkimuksen aineistona ovat saamelaisnuorten haastattelut, jossa menetelmänä käytetään teemahaastattelua (ks. Eskola & Vastamäki 2010) seurantamenetelmällä toteutettuna. Tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, miten ja miksi jokin ilmiö kehittyy tai muuttuu ihmisen iän myötä.

1.3 Tutkimuksen rakenne ja tutkimuksen etenemisen vaiheet

Työ rakentuu siten, että ensin esitellään työn tausta ja tutkimustehtävät, seuraavaksi tuodaan esiin tutkimuksen teoreettinen tausta luvussa kaksi, saamelaisten tilanne Suomessa luvussa kolme ja

luvussa neljä tutkimuksen metodologia. Sen jälkeen tarkastellaan tutkimuksen tuloksissa saamelaisnuorten etnistä identiteettiä saamelaisnuorten kertomuksissa, nuorten paikantumista ja tulevaisuuskuvia. Luvun lopussa on yhteenveto tutkimuksesta. Pohdinnassa esitellään tutkimuksen tuloksia, tutkimuksen luotettavuutta ja esitän jatkotutkimustarpeita.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Nuoruus elämänvaiheena

Puurosen (2006, 24) mukaan tarkasteltaessa nuoruuden ja nuorison historiaa viitataan usein käsitteiden nuori, nuoriso ja nuoruus historiaan tietyissä kielissä. Nuoruuden synnyn ajoittamista teollistumisen alkuaikaan on perusteltu sillä, että ranskalaisen valistuskirjailija Rousseau'n väitetään käyttäneen ensimmäisenä nuoruus-käsitettä 1700-luvulla. Ajatuksena on ollut, että käsitteiden olemassaolo todistaa nuoruuden ja nuorison olemassaolon. (Puuronen 2006.) Edelleen Galland tarkastelee siirtymää aikuisuuteen kahdella pääakselilla: yhtäältä suhteessa kouluun ja ammattiin ja toisaalta suhteessa perheeseen ja parisuhteeseen. Aikuisuuteen siirtymisessä on neljä päävaihetta: koulunkäynnin lopettaminen, työelämän aloittaminen, lapsuuden kodista lähteminen ja oman perheen perustaminen. (Galland 2007; Puuronen 2006, 161.) Nuoruuden korostaminen erillisenä elämänvaiheena kytkeytyy erityisesti 1800-luvun loppupuolella käynnistyneeseen koulutuksen pidentymiseen ja laajentumiseen. Nuoruutta voidaankin lähestyä osana institutionalisoitua elämäntulkua, jolloin käsitteellä viitataan elämäntulkun kronologisen iän sijasta sosiaalisten instituutioiden säätelemänä monisärmäisenä prosessina. (Ollilla 2008, 46.)

Ollilan (2008) mukaan nuorista puhuttaessa ajallisuus elämän määrittäjänä korostuu. Nuoret elävät tiettyä vaihetta elämässään. Heistä on tulossa jotakin: aikuisia, vanhempia ja työntekijöitä eli kansalaisia. Nuori on siirtymävaiheessa: häntä ei pidetä pienenä lapsena, mutta hän ei ole myöskään vielä saavuttanut aikuisen oikeuksia ja velvollisuuksia yhteisössään. (Aapola & Kaarninen 2003, 12–13.) Nuorten aikuisten elämäntulkun on tuki ajallisesti ja kokemuksellisesti rajattua, mutta ihmiset lähtökohtineen ovat kuitenkin erilaisia. Ikä ei sellaisenaan muuta heitä yhtenäiseksi

ryhmäksi. Nuorten elämäntilanne kattaa monikerroksisen tarinan kouluajoista itsenäistymiseen, oman työhistorian aloittamiseen, perheellistymiseen, ylipäätään uuden elämänsuunnan aloittamiseen. (Raitanen 2001, 191.)

Länsimainen nuoruus on ymmärretty siirtymävaiheeksi lapsuuden ja aikuisuuden välillä, jonka aikana nuori omaksuu yhteiskunnassa tarvittavia taitoja ja vähitellen itsenäistyy lapsuudenperheestään. Modernin nuoruuden muotoutuminen erityiseksi elämäntilanteeksi ja ulottuminen koskemaan koko ikäryhmää on kytköksissä laajoihin yhteiskunnallisiin muutosprosesseihin niin talouselämän, perhe-elämän, lääketieteen kuin koulutuksenkin alueella. (Aapola & Kaarninen 2003, 12.)

Nuoruus on paitsi ajallista myös tilallista. Tila ymmärretään usein helpommin materiaalisena kuin abstraktina. Suomalaisessa nuorisotutkimuksessa ”nuori” on pääsääntöisesti keskiluokkainen kaupunkilainen. Tätä ”perusnuorta” vasten peilaten tuotetaan sitten ”muut”, tilalliset ja erityiset, etniset ja Toiset, ”etuliitenuoret” ja -nuoruudet. Myös muissa kansallisissa keskusteluissa nuoret ja nuoruus on selkeästi tilallistettu. (Ollila 2008, 48–49). Ollilan (2008) mukaan lappilaisille nuorille tarjoillaan usein tulevaisuuden tekijän roolia suhteessa kotiseutuunsa. Nuorten poismuutto puhuttaa kaikkialla Lapissa, kuten muillakin periferiaksi kerrotuilla alueilla. Jos nuoret jäisivät, tai palaisivat kotiseudulle opiskeltuaan toisaalla mieleisensä ammatin, tulevaisuus alueilla olisi turvattu. (Ollila 2008.)

2.2 Etninen identiteetti

Pohtiessamme itseämme teemme sen kertomusten kautta. Nämä kertomukset ovat valikoituja osia tai yhteenvetoja joistakin tietyistä osista koko elämämme tarinaa. Laajassa mielessä kertomus välittää ihmisen ja maailman välistä suhdetta, ihmisten suhdetta toisiin ihmisiin sekä ihmisen suhdetta itseensä. Nämä kaikki kolme

välityssuhdetta ovat keskeisiä tutkittaessa etnistä identiteettiä narratiivisen konstruktiona. Etnisyys ilmiönä kuuluu siihen maailmaan, jossa ihmiset elävät ja josta ihmiset niin yksilöinä kuin kollektiivisesti tuottavat merkityksiä. Etnisyyden merkitykset tuotetaan ja ne välittyvät ihmisille narratiivisesti. (Sintonen 1999, 45, 50.)

Etnisyys ja etninen identiteetti ovat myös kollektiivisia ilmiöitä. Ihminen ei määrittele identiteettiään yksinäisyydessä riippumatta kulttuurin tarjoamista kontekstuaalisista kertomuksista, vaan kertomusten tulee aktuaalistua siten, että ne välittyvät ihmiseltä toiselle. Myös etnisyyden välittyminen ihmiseltä toiselle ja kollektiivisesti on narratiivista. Lopulta identiteetissä on kyse niin kollektiivisesta kuin yksilöllisestä itsemäärittelystä. Itsemäärittelyn kohteena on ihminen yksilönä tai etninen ryhmä kollektiivina. Kummassakin tapauksessa itsemäärittely välittyy narratiivisesti. (Sintonen 1999, 50.)

Identiteetin tuottaminen on konstruktivistista toimintaa, joka perustuu narratiiviselle ymmärtämiselle. Ihmiset uudelleentulkitsevat jatkuvasti kertomuksia, jotka tuottavat heille identiteetin, ja tulkintaprosessissa he käyttävät luovasti kulttuurin tarjoamia kontekstuaalisia kertomuksia. Narratiivinen identiteetti viittaa subjektiviteettiin, joka ei ole epäyhtenäinen tapahtumien jatkumo, eikä myöskään muuttumaton substanssi. Juonellistaminen on prosessi, joka yhdistää monimuotoiset tapahtumat yhtenäisiksi identiteettikertomukseksi. (Sintonen 1999, 51.)

Narratiivisesta näkökulmasta identiteetin tuottama subjektiviteetti ei voi olla yhtenäinen ja eheä. Identiteetti konstruoituu kertomusten kautta, jotka ovat luonteeltaan jännitteisiä. Narratiivisesta näkökulmasta katsottuna identiteetti tai identiteetit konstruoiivat sosiaalisissa neuvotteluissa kielen käytön yhteydessä. Narratiivinen identiteetti on avoin sikäli, että se konstruoituu yhdenmukaisen ja

ristiriitaisen välisessä jännitteessä. Siten sen konstruktio on loppumatonta ja avointa. (Sintonen 1999, 51.)

Eräs kulttuurin keskeisistä käytännöistä on kieli, järjestelmä, jota käytämme muodostaessamme ja kommunikoidessamme merkityksiä toinen toisillemme. Kulttuurit siis muodostavat erilaisista merkityksen tuottamisen järjestelmistä, jotka luokittelevat maailman mielekkääksi. Samaa kieltä puhuvat ihmiset voivat kommunikoida toistensa kanssa ja merkityksellistää maailmaa toisilleen. Jonkun kielen puhuminen merkitsee, että tuntee muiden kielenkäyttäjien arvot vaikka itse ei välttämättä jakaisikaan niitä. Kieli on kuitenkin vain yksi kulttuuria tuottava merkitysjärjestelmä. (Hall 2003, 87–88, 90.)

Kansalliset kulttuurit, joihin synnymme, ovat modernissa maailmassa yksi kulttuuristen identiteettien keskeisistä lähteistä. Kansalliset kulttuurit eivät koostu vain kulttuurisista instituutioista, vaan myös symboleista ja representaatioista. Kansallinen kulttuuri on diskurssitapa rakentaa merkityksiä, jotka suuntaavat ja järjestävät sekä toimintaamme että käsityksiämme itsestämme. Kansalliset kulttuurit rakentavat identiteettejä tuottamalla merkityksiä ”kansakunnasta” johon voimme identifioitua. Hallin mukaan kutsumme ihmisille yhteisiä kulttuurisia piirteitä – kieltä, uskontoa, tapoja, traditioita ja kiinnittymistä ”paikkoihin” – termillä ’etnisuus’. (Hall 1999, 45–54.)

Kaikki identiteetit sijaitsevat symbolisessa ajassa ja tilassa. Hall on lainannut Giddensia (1990): ”Paikka on erityinen, konkreettinen, tunnettu, tuttu ja rajallinen. Paikat ovat edelleen kiinteitä. Meillä on niissä ”juuremme”. Tilan voi ”ylittää” silmänräpäyksessä – lentokoneella, faksilla tai satelliitilla. (Hall 1999, 60.) Identiteetin rakentumisen puitteet on aina rakennettu toisaalta tulevaisuuden odotusten – tulevaisuudenkuvien – ja toisaalta sosiaalisten ja kulttuuristen tietämyksen perustalle. Identiteetti ei kuitenkaan ole irrallinen ominaisuus vaan se liittyy johonkin määrättyyn tilaan,

aikaan ja paikkaan. (Rubin 2003, 801.) Identiteetti muodostuu ja kehittyy jatkuvasti dialogissa niiden ihmisten kanssa, joiden joukossa elämme. Hall (1999, 251–254) kirjoittaaakin, että identiteetti on representaatio, yksilöiden välisten erojen määrittämisen ja poissulkemisen kautta syntyvä tuote, joka edellyttää vuorovaikutusta toisten kanssa.

Zygmunt Bauman on viitannut tähän ”etnisyyden henkiin heräämiseen” yhtenä pääasiallisista syistä siihen, miksi on suhtauduttava suurin varauksin” globaalin postmodernin vaikutuksesta syntyviin äärimmäisiin, vapaasti leijuviin tai häilyviin versioihin siitä, mitä identiteetille tapahtuu. (Hall 1999, 75.) Liebkindin mukaan identiteetin käsite kytkeytyy läheisesti identifikaation eli samastumisen käsitteeseen. Varsinkin sosiaalinen identiteettimme koostuu kaikista niistä ryhmistä, joihin kuulumme ja joihin samastumme. (Liebkind 1988, 70.)

Eroa julistaessaan toiseus on samuuden kieltämistä, rajan vetämistä meidän ja muiden välille. Toiseuttava ajattelu ei tunnista saati tunnista yhteisiä piirteitä tai ominaisuuksia. Koska toiseus on merkki alistamisesta tai pois sulkemista, siitä että jokin tai joku on toiseutettu, toiseuskäsitteen käyttöön analyttisenä apuvälineenä liittyy erottamattomasti kriittinen pyrkimys paitsi osoittaa myös purkaa toiseuttavia vastakohtaisuuksia. Länsimaisissa tieteissä ja taiteissa esitetyt tulkinnat jonkin kulttuurin tai yhteiskunnan primitiivisyydestä tuottavat jatkuvaa erottelua tulkintojen esittäjän ja tulkintojen kohteen välillä. Samalla se, mitä kutsutaan primitiivisyydeksi, määrittää kaikkea sitä, mitä pidetään normaalina, kehittyneenä. Kulttuurin primitiivisyys on kuitenkin aina joidenkin muiden kuin tuon edustajan itsensä määritelmä. Toiseus onkin aina suhteellinen, sekä aikaan ja paikkaan sijoittunut käsite. Se riippuu katsojan positiosta, siitä paikasta, josta toiseutta tarkastellaan ja josta joku tai jokin näyttää toiseudelta. Se, mikä yhdelle edustaa vierasta ja kaukaista, on jollekin toiselle tuttua ja läheistä. Japanilaisuus voi olla

eksoottista suomalaisin silmin katsottuna, mutta japanilaisille itselleen se ei tietystikään ole sitä. (Löytty 2005, 9-10.)

Puhuttiinpa sitten jälkikoloniaalisesta tutkimuksesta tai vaikkapa kaupungin ja maaseudun suhteesta Suomessa, toiseus on yleistys, joka tahtomattaankin niputtaa yhteen eroja. Eriasteisia yleistyksiä tarvitaan. Rajoituksistaan huolimatta myös toiseuden kaltaisia stereotyyppisiä yleistyksiä tarvitaan silloin, kun tavoitteena on hahmotella kokonaiskuvaa, suurpiirteistä mutta edes oikeansuuntaista luonnosta siitä, miten maailma ymmärretään jossakin tietyssä puhe- tai esitystavassa. (Löytty 2005, 10.)

2.3 Paikkakäsitys

Tila ja paikka sekä mahdollistavat että rajaavat identiteetin ja tulevaisuuskuvioiden rakentamista ja kerrontaa (Ollila 2008, 16). Muuttoliikkeet asemoivat ihmiset ja heidän kulttuurinsa uudella tavalla sekä suhteessa muihin ihmisiin että suhteessa asuinpaikkoihin. Globalisoituminen muokkaa paikallisen ja globaalin suhdetta. Se muokkaa sitä tapaa, jolla eläminen jossakin paikassa koetaan sekä ylipäättään 'paikan' merkitystä - tapaa, jolla se ymmärretään. (Hall 2003, 85.)

Paikka on eräs kulttuurisista järjestelmistä, kuten Rose (1995) esittää. Hyödynnämme paikan diskurssia antaaksemme elämälle merkitystä tai asemoidaksemme itsemme yhteiskunnassa ja sen uskomusjärjestelmissä tietyllä tavalla. Hallin mukaan kulttuurit ymmärretään usein paikantuneiksi kahdessa mielessä. Ensinnäkin miellämme 'paikan' joksikin todelliseksi paikaksi, jossa monet erilaiset suhteet ovat ajan kuluessa kohdanneet, ja tuottaneet tiheän ja monisyisen elämän kirjjon. Viime aikoihin asti on oletettu, että ajatus paikasta on tärkeä, joskaan ei välttämätön osa tavassamme ymmärtää kulttuuri. Itse asiassa yhteinen merkitysjärjestelmä voi kehittyä myös sellaisten ihmisten välille, jotka asuvat hyvinkin kaukaisissa paikoissa

niin ajan kuin paikan suhteen. Yhteiset merkitysjärjestelmät voivat säilyä huolimatta suurestakin fyysisestä etäisyydestä. Silti on yleistä ajatella, että kulttuurit perustuvat samojen ihmisten samanlaisia asioita samassa maantieteellisessä paikassa yhä uudelleen toistuvaan vuorovaikutukseen – mikä kaikki yhdistetään perinteisesti ’paikkaan’. Vaikka paikka ei toisin sanoen ole kirjaimellisesti välttämätöntä kulttuurille, se näyttää toimivan eräänlaisena symbolisena takuuna kulttuurisesta yhteenkuuluvuudesta. Se luo symbolisia rajoja kulttuurien ympärille erottaen siihen kuuluvat ulkopuolisista. Se takaa elämäntapojen ja perinteiden jatkuvuuden väestön keskuudessa, joka on elänyt samassa paikassa ”ammoisista ajoista lähtien”. (Hall 2003, 90–92.)

Kun yhteisten merkitysjärjestelmien taustalla nähdään historiallisesti vakiintunut asujaimisto, fyysisen ympäristön muovaama vaikutus ja sukupolvi toisensa jälkeen toteutuvasta keskinäisestä avioitumisesta seuraavat vahvat sukulaisuussuhteet, tuloksena on hyvin vahva ja tiukkarajainen käsitys kulttuurista ja kulttuurisesta identiteetistä. Vaikka tällainen kulttuurin määritelmä ei ole oikeastaan geneettinen tai biologinen, sen koetaan kuitenkin usein kuvaavan yhteistä ihmisluontoa, sillä sen käsitys yhteisestä kulttuurista perustuu ajatukseen yhteisestä ikaikaisesta historiasta, sukulaisuussiteistä, asuinpaikasta ja alkuperästä. Kutsumme tällaista vahvaa ja hyvin tiukkarajaista käsitystä kulttuurisesta identiteetistä etnisyydeksi. Etnisyydestä on aina kyse silloin kun tiettyyn paikkaan sijoittuvan yhteisen toiminnan ja yhteisten merkitysjärjestelmien koetaan perustuvan yhteisiin suku- tai verisiteisiin, joiden ”nähdään” usein ilmenevän väestön tietyissä yhteisissä fyysisissä piirteissä. (Hall 2003, 92.)

Kun ihmisiä ei yhdistä vain kulttuuri vaan myös *ethnos*, heidän yhteenkuuluvuutensa tai siteensä tiettyyn ryhmään tai paikkaan ovat hyvin voimakkaita. Niinpä etnisyys onkin kulttuurisen identiteetin muoto, joka - vaikka onkin historiallisesti muodostunut, kuten

yhtenäinen monilla eri tasoilla, että se koetaan osaksi luontoa, joksikin kulttuurin ja historian tuolla puolen olevaksi. Yksinkertaisesti sanoen, kun ajattelemme tai kuvittelemme kulttuurista identiteettiä, olemme taipuvaisia näkemään sen liittyvän tiettyyn paikkaan, ympäristöön, maisemaan tai näkymään. On olemassa vahva taipumus kulttuuristen identiteettien ”maisemallistamiseen” - alttius liittää niihin kuviteltu paikka tai koti, jonka piirteet peilaavat kyseistä identiteettiä. (Hall 2003, 92–94.)

Masseyn (2003) mukaan hahmotamme paikan hyvin usein vakiintuneeksi yhteisöksi, jolla on oma erityisluonteensa – niin fyysisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisestikin. Paikat ovat omanlaisiaan, ne eroavat muista paikoista. Niillä on aivan omia piirteitään ja perinteitään, oma kulttuuri ja omat juhlansa, omat murteensa ja kielenkäytön tapansa. Globalisoitumisen uusi vaihe maailmanlaajuisine kommunikaatioverkkoineen, ajan ja tilan tihentyminen sekä maailmanlaajuisine muuttoliikkeineen on kuitenkin kyseenalaistanut tämän kaiken. (Massey 2003, 51.)

Globalisoitumiseen kuuluvat muuttoliikkeet siirtävät eri taustoista ja perinteistä kotoisin olevia ihmisiä samaan paikkaan ja yhteiseen aikakehykseen. Joskus kulttuurit ajautuvat yhtäältä modernisuuteen liittyvän liikkuvuuden ja aineellisen hyvän tavoittelun sekä toisaalta menetetyin puhtauden, vakauden ja perinteisen yhtenäisyyden haikailun väliseen ristiriitaan, joka johtaa kulttuuriseen hajanaisuuteen ja sirpaloitumiseen. (Hall 2003, 86.)

Masseyn mukaan me aktiivisesti tuotamme paikkoja, niin mielikuvituksissa kuin materiaalisissa käytännöissä. Ihmiset ovat ilmeisestikin monesta eri syystä paljon kiinnittyneempiä johonkin paikkaan kuin teollisuus. Käsityksemme paikasta ovat toisin sanoen sen yhteiskunnan tuotetta, jossa elämme. Omat hallitsevat käsityksemme paikoista ovat sosiaalisesti tuotettuja, mikä käy ilmi etenkin verrattaessa niitä muiden erilaisiin käsityksiin. Etenkin

tavoissa hahmottaa paikan suhde kulttuuriseen identiteettiin on hyvin suuria eroja eri kulttuurien välillä. (Massey 2003, 54–55.)

Toisin sanoen sosiaalinen tila koostuu kaikista sosiaalisen kanssakäymisen monimutkaisista verkostoista ja yhteyksistä, olivat ne sitten aivan pienimuotoisia tai peräti globaaleja. Toimintatila tarkoittaa niiden tilassa toteutuvien yhteyksien, toimintojen ja paikkojen verkostoa, jossa tietty toimija operoi. Jokaisella meistä yksilönä on toimintatilamme. Sen perushahmo muotoutuu luultavasti arkisen elämän paikallisista reiteistä ja paikoista kuten kodista, koulusta, työpaikasta, kirkosta tai kantakapakasta. Paikka on paitsi toisiaan leikkaavien sosiaalisten suhteiden ja toiminatilojen sija, myös niiden vaikutusten kehys tai näyttämö. (Massey 2003, 60–66.)

2.4 Tulevaisuus

Tulevaisuuteen suuntautuminen ja tulevaisuudenkuvat ovat olennainen osa ihmisen maailmankuvaa. Nuoruudessa tulevaisuuteen suuntautuminen on erityisen voimakasta, koska tällöin ihminen tekee keskeisiä omaa elämää koskevia ratkaisuja esimerkiksi ammatinvalinnan suhteen. Nurmen ja Nuutisen (1987) mukaan nuorten tulevaisuuteen suuntautumista voidaankin pitää jopa uudenlaisen kehitystehtävänä. Entiset, tutut kehitystehtävät ovat menettäneet merkitystään erilaisten yhteiskunnallisten muutosten myötä, ja siksi tämän päivän nuorilta vaaditaan ennen kaikkea joustavaa sopeutumista tulevaisuuden vaikeasti ennakoitaviin käänteisiin. (Nurmi & Nuutinen 1987, 8.)

Maailmankuva muodostuu käsityksistä ja uskomuksista, joihin liittyy myös arvoja. Kun nuoret muodostavat maailmankuvaansa, he samalla saavat myös kuvan siitä, mitä yleensä pidetään tärkeänä ja olennaisena ja mitä ei. Maailmankatsomukseen kuuluvat maailmankuvan lisäksi normit, jotka säätelevät yksilön tekoja. (Helve 1996, 78.) Tulevaisuuspuhe kiinnittyy tulevaisuuskuvaan, joka

ymmärretään yleensä yksilön mielikuvaksi, käsitykseksi tai näkemykseksi tulevaisuudesta (Ollila 2008, 26).

Rubin (2002, 796-797) kirjoittaa, että tulevaisuuskuvat ovat ajattelun työvälineitä, joilla käsitellään mahdollisia tulevaisuuden tiloja. Ne muodostavat tiedon, uskomusten, pelkojen ja toiveiden sekoituksesta ja ne ohjaavat päätöksentekoa ja valintoja. Ihmisen tulevaisuusorientaatio ohjautuu siten, että hän pyrkii toteuttamaan toivottavaa tulevaisuutta koskevan tulevaisuudenkuvansa. Se edellyttää valintoja sen välillä, mitä pidetään merkityksellisenä tai merkityksettömänä, oikeana tai vääränä tavoitteen saavuttamisen kannalta ja tästä syystä arviointiprosessi ja arvot ovat aina tärkeä osa tulevaisuudenkuvia koskevaa tutkimusta. Yksilön tulevaisuudenkuvat nousevat hyvinkin erilaisista aikaan sidotuista maailmankuvista, jotka myöhäismodernissa ovat vallalla yhtäaikaan niin yhteiskunnassa kuin jopa eri asioissa saman ihmisen mielessä. Tulevaisuudenkuvat voivat olla sisällöllisesti ristiriitaisia. Tulevaisuudenkuvia voidaan kuitenkin maailmankuvia helpommin jakaa, kehittää omaksua ja muuttaa. Kehitämme koko ajan tulevaisuudenkuvia, joista jotkut ovat hyvinkin henkilökohtaisia, toiset taas selvästi yhteiskunnallisesti jaettuina monien muiden kanssa. Osa tulevaisuudenkuvista on tietoisella tasolla, mutta osa toimii ja vaikuttaa tiedottomalla tasolla päätöstemme, arvostustemme ja valintojemme taustalla. Henkilökohtaisiin tulevaisuudenkuviin vaikuttavat niin elämäkokemukset ja tapahtumat kuin lähiympäristö. (Rubin 2002, 797.)

Rubinin (2002, 799) mukaan osa-alueet, joista tulevaisuudenkuva muodostuu, ovat yleinen tietämys ihmisen omasta sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä ja erityinen sosiaalinen tieto ja paineet, jotka ihminen kohtaa omasta sosiaalisesta ympäristöstään. Tämä tietämys heijastuu sitten identiteettiin, ihmisen omiin persoonallisuuden piirteisiin ja kokemukseen. Seurauksena on aikaperspektiivi, tulevaisuutta koskevat kognitiot ja tunteet sekä käsitykset omista

mahdollisuuksista. Tulevaisuudenkuva on kaiken tämän tietämyksen lopputuotos. Tulevaisuuskuvaan liittyy iän lisäksi myös aika. Jyrkämän (2001, 120) mukaan aika on mukana, pohdittiinpa melkein mitä tahansa yhteiskunnallista ilmiötä, alkaen yksilön elämänculusta ja päätyen yhteiskunnallisten muutostrendien kautta yhteiskuntien tulevaisuuden futurologisiin ennakoiteihin.

Ollila (2008, 26) kirjoittaa, että tutkimuksissa tulevaisuuskuvat nostetaan useimmin esiin silloin, kun kiinnostuksen kohteena ovat nuoret. Tulevaisuuspuhe asemoituukin juuri nuorille erityisen keskeiseksi identiteetin konstruoinnin ja esittämisen väyläksi. Tulevaisuuskuviin käsitteellistäminen tuo keskusteluun iän ohella ajan. Aikamääreet muodostavat yhden perustavanlaatuisen osan niin arkikieltä kuin kokemuksiakin. Tavallisimmin aikakäsitykset luokitellaan tutkimuksissa subjektiivisen, syklisen ja lineaarisen ajan osa-alueisiin. Tulevaisuuskuva on sidoksissa lineaarisen ajan jäsentämisen ja ymmärtämisen tapaan. (Ollila 2008, 27.) Koulunkäynnin yleistymisen myötä lineaarinen tapa jäsentää aikaa vahvistui entisestään ja tulevaisuus nousi keskeiseksi toimintaa suuntaavaksi seikaksi. Koulunkäynti siis opetti suuntautumaan tulevaisuuteen ja suunnittelemaan tulevaisuutta. Nuorten tulevaisuuskuviin sisältöjä ja tulevaisuutta koskevia asenteita on tutkittu paljon. Sisällöllisiltä teema-alueiltaan nuorten tulevaisuuskuvat ovat osoittautuneet hyvin samankaltaisiksi eri tutkimuksissa. Nuoria kiinnostavat yleisemmin perhe, työ ja koulutus.

Rubin (2002, 800) on todennut, että viime vuosikymmenen aikana globalisaatio ja verkostoituminen muuttivat arjen ja todellisuuden luonnetta niin voimakkaasti, että voidaan puhua sosiaalisesta ja kulttuurisesta murroksesta. Nykyinen tietoyhteiskunnan ajanjakso voidaan ymmärtää nuoren identiteetin rakentumisen näkökulmasta aikakautena, jolloin valinnan vaihtoehtojen moninaisuus, yksilöllisten ominaisuuksien ja kykyjen korostaminen koulutuksessa sekä arvopluralismi ja arvojen joustavuus tuntuvat lisäävän nuoren

mahdollisuuksia kehittyä itseään toteuttavaksi, tasapainoiseksi ja luovaksi aikuiseksi. (Rubin 2002, 800.)

Nuorten tulevaisuuskuvien tutkimuksessa on siis useimmiten ollut kyse yksilöpsykologisista näkökulmista tai tulevaisuuden suunnitelmien sisällöistä maailmankuvineen, arvoineen ja asenteineen (Ollila 2008, 29). Paikallisuutta painottaessa tutkimuksissa on keskitytty alueellisiin erityispiirteisiin tai tilastollisiin aluevaikutuksiin ja nuorten näkemyksiin kotiseuduistaan ja asuinalueistaan. Tässä tutkimuksessa tarkastelen nuorten tulevaisuuskuvien paikkasidoksia identiteetin näkökulmasta. Ollilan (2008, 30) mukaan kertoessaan tulevaisuudestaan kertoja asemoituu tietynlaiseen identiteettiin, paikantuu tietynlaiseksi henkilöksi. Tulevaisuudesta puhuessaan nuori myös asettuu tiettyyn asentoon suhteessa konventionaalisiin hyvän elämän ja järkevien valintojen paikallistuneisiin, sukupuolittuneisiin ja ikäsidonnaisiin kaavoihin. Hyvän elämän rakentamisen peruskaavaksi nuorille tarjotaan ajallisessa järjestyksessä etenevää koulutus-ammatti-työ-perhe -jatkumoa, joka kuuluu nuorten kerronnassa selvästi. Alueet tuovat kerrontaan lisänsä: niin Lapissa kuin Etelässäkin paikka asettaa omat ehtonsa identiteettien ja tulevaisuuskuvien kerronnalle. Aikaulottuvuutena tulevaisuus tekee kuitenkin mahdolliseksi nykyisyyden ja paikan rajoista irrottautuvan kerronnan. Myös tämän tutkimuksen nuorten tulevaisuuskuvat liikkuvat sisällöllisesti koulutuksen, työn ja perheen ympärillä.

3 SAAMELAISET SUOMESSA

3.1 Alkuperäiskansamääritelmä

Itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevassa yleissopimuksessa eli ILO-sopimuksessa nro 169 vuodelta 1989 määritellään alkuperäiskansa. ILO:n sopimuksen 1.artiklassa ”Alkuperäiskansaksi määritellään kansa, joka polveutuu maata tai valloituksen, asuttamisen (kolonisaation) tai nykyisten valtionrajojen luomisen aikana asuttaneesta väestöstä”; näin sillä edellytyksellä, ” että kansa on säilyttänyt ainakin osan omista yhteiskunnallisista, taloudellisista, kulttuurisista ja poliittisista instituutioistaan”. Arviot alkuperäiskansojen edustajien lukumäärästä liikkuvat yleensä 370 ja 600 miljoonan välillä määritelmästä riippuen. On vaikea arvioida tarkasti alkuperäiskansojen lukumäärää. Lukuun lasketaan sellaiset alkuperäiskansat, joiden kuuluminen alkuperäiskansakategoriaan on ollut helppo määritellä tai jotka on yleisesti tunnustettu alkuperäiskansoiksi muun muassa valtioiden taholta. Sellaisiksi luetaan esimerkiksi saamelaiset, koko sirkumpolaarisen alueen inuitit, Etelä- ja Keski-Amerikan intiaanit sekä Pohjois-Amerikan intiaanit. (Seurujärvi-Kari 2011, 11–12.)

Kuokkasen mukaan (2007) maailman tuhansien alkuperäiskansojen määrittelyn vaikeuden syyt löytyvät kansojen lukuisista historiallisista, sosiaalisista, kulttuurisista ja taloudellisista eroista. Myös alkuperäiskansojen keskuudessa vastustetaan yleensä yhtä, kaikenkattavaa ja liian yleistävää määritelmää. Tästä huolimatta on olemassa lukuisia määritelmiä, joihin myös alkuperäiskansojen edustajat viittaavat eri yhteyksissä, ja monet heistä myös käyttävät niitä apuvälineitä oikeuksista keskusteltaessa. Näitä ovat Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimus itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoista sisältyvän määritelmän (ILO 2004) lisäksi niin sanotussa Cobon (1986) raportissa olevat määritelmät.

ILO:n sopimuksen 1. artiklassa ”Alkuperäiskansaksi määritellään kansa, joka polveutuu maata tai valloituksen, asuttamisen (kolonisaation) tai nykyisten valtionrajojen luomisen aikana asuttaneesta väestöstä”; näin sillä edellytyksellä, ”että kansa on säilyttänyt ainakin osan omista yhteiskunnallisista, taloudellisista, kulttuurisista ja poliittisista instituutioistaan”.

Keskeistä näissä ja muissakin alkuperäiskansojen määritelmässä on ajatus kollektiivisesta identiteetistä, joka juontaa juurensa tiettyyn alueeseen ja kyseisellä alueella harjoitettuun kulttuuriin ja elämäntapaan. Vähemmistöihin verrattuna alkuperäiskansoilla on kuitenkin huomattavasti vahvemmat historialliset oikeudet asuttamiinsa maa-alueisiin. Alkuperäiskansojen oikeudet siis poikkeavat ihmisoikeuksista sekä vähemmistöjen oikeuksista nimenomaan niiden kollektiivisen luonteen vuoksi. (Kuokkanen 2007, 143.)

Saamelaiset on nykyään tunnustettu alkuperäiskansaksi Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa ja Venäjällä. Saamelaisten alkuperäiskansa - asema on turvattu perustuslaissa Suomessa 1995. Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Suomessa kulttuurisen itsehallinnon elimen Saamelaiskäräjien tärkeitä poliittisia asioita ovat erityisesti maa-oikeuteen, elinkeinoihin sekä kieleen ja opetukseen liittyvät kysymykset. (Seurujärvi-Kari 2011, 21–22.)

3.2 Saamelaisten määrä ja saamelaismääritelmä

Norjassa arvioidaan olevan 45 000-50 000 saamelaista, Ruotsissa 15 000-20 000, Suomessa 9 000-10 000 ja Venäjällä 2 000. Yhteensä saamelaisia on arviolta 70 000- 100 000 laskutavasta riippuen. Suomessa saamelaisten määrä on pysynyt saamelaiskäräjien ja väestörekisteritietojen mukaan lähes samana viidentoista vuoden

aikana. Samaan aikaan saamelaisten lukumäärä on vähentynyt saamelaisten kotiseutualueella (Seurujärvi-Kari 2011, 13–14).

Vuoden 2011 Suomen saamelaiskäräjien vaaleissa saamelaisten lukumäärä saamelaisten kotiseutualueella on noin 35 prosenttia ja saamelaisalueen ulkopuolella saamelaisten määrä on noin 65 prosenttia. Saamelaisista 11–17-vuotiaista noin 28 prosenttia ja 18–24-vuotiaista noin 29 prosenttia asuu saamelaisten kotiseutualueella ja loput muualla suomessa ja ulkomailla, eli suurin osa saamelaisnuorista asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. (Saamelaiskäräjät 2011.)

Saamelaisia on perinteisesti kymmenen eri ryhmää, mikäli ryhmitys tapahtuu kielen mukaan. Ryhmät voidaan jakaa läntisiin ja itäisiin saamelaiskieliin. Saamen kielten puhujien lukumääräksi arvioidaan yhteensä 30 000 - 40 000 henkeä. Väestöjärjestelmän kielitilaston mukaan Suomessa asui vuoden 2007 lopussa 1 777 äidinkieltään saamenkielistä henkilöä. Saamelaiskäräjät, joka on saamelaisten vaaleilla valittu edustuksellinen elin, laatii saamelaiskäräjävaalien yhteydessä tilaston sekä saamelaisten että saamenkielisten äänioikeutettujen määrästä. Vuonna 2007 äänioikeutetuista (yhteensä 5 317) puhui äidinkielenään pohjoissaamea 1 544, inarinsaamea 279 ja koltansaamea 357 henkilöä. (Seurujärvi-Kari 2011, 20–21).

Suomessa saamelaiseksi katsotaan saamelaiskäräjälain (974/1995) 3 §:n 1 kohdan mukaan henkilö, joka itse pitää itseään saamelaisena ja jolle saamen kieli on äidinkieli tai vähintään yhden hänen vanhempansa tai isovanhempansa äidinkieli. 3 §:n 2 kohdan mukaan saamelaiseksi katsotaan lisäksi tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjaan merkityn henkilön jälkeläinen. 3 §:n 3 kohdan mukaan saamelaiseksi katsotaan myös henkilö, jonka vanhemmista ainakin yksi on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Myös 2 ja 3 kohdissa tarkoitettujen

henkilöiden tulee pitää itseään saamelaisena.

Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa saamelaiseksi on perinteisesti katsottu henkilö, joka itse pitää itseään saamelaisena ja jolle saame on joko äidinkieli tai vähintään yhden hänen vanhempansa tai isovanhempansa äidinkieli. Tärkeää on sukutausta, suhde saamen kieleen ja sitä kautta kulttuurin sekä tunne saamelaisuudesta. Nimitys *saamelainen* (*sápmelaš*) on etninen määrite, joka viittaa saamelaisten näkemyksen itsestään valtakulttuurista poikkeavan saamelaiskulttuurin jäsenenä. Se sanoutuu irti ulkopuolisten antamasta nimityksestä *lappalainen*, jonka saamelaiset katsovat pitkäaikaisen alistusprosessin aikana syntyneenä ilmaisuna liian sävyttyneeksi, loukkaavaksikin. Saamelainen –sana on suomen kielessä varsin uusi, vasta 1900 luvun alkupuolella käyttöön otettu. Saamelaisuudessa ei ole kyse vain kielestä, vain elinkeinoista, vain asumisesta saamelaisalueella tai vain elämänmuodosta. Kyse on paljon syvemmästä kulttuuriyhteydestä, kuulumisesta tiettyyn perinteeseen, sukuun kieleen, kokonaiseen kulttuurikompleksiin, joka levittäytyy pitkin pohjoiskalottia ja pitkin menneitä vuosisatoja. (Lehtola 1997, 8-9, 87.)

3.3 Saamelaisalue

Saamenmaan, Sápmin, ydinalue on Pohjoiskalotilla. Saamelaisten asuinalue on kuitenkin paljon laajempi – niin historiallisesta perspektiivistä kuin nykypäivän väestöllisten muutoksien kautta. Saamenmaaksi voidaan käsittää se alue, jossa on saamelaisia, saamelaista kulttuuria ja saamea puhuvia. Perinteisesti tämä alue ulottuu Keski-Norjasta ja -Ruotsista Suomen Lapin yli Kuolan niemimaalle. (Seurujärvi-Kari 2011, 14).

Saamelaisten kotiseutualue on Suomen perustuslaissa edellytetty ja saamelaiskäräjistä annetuissa laissa tarkemmin määritelty saamelaisten kulttuurillinen ja kielellinen autonominen alue, joka

käsittää Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Lapin paliskunnan alueen Sodankylästä. Saamenmaata voidaan rajata myös elinkeinotoiminnan kautta. Kussakin saamelaisten asuinvaltiossa on määritetty niin sanottu poronhoitoalue. (Seurujärvi-Kari 2011, 18).

3.4 Aiempia tutkimuksia saamelaisnuorista

Yhteiskuntatieteellisen puolella on tehty joitakin tutkimuksia saamelaisnuorista. Vuonna 2000 Magga-Hetta tarkasteli tutkimuksessaan vuotsolaisia 16–23-vuotiaita saamelaisnuoria. Perusluonteeltaan tutkimukseen osallistuneiden saamelaisten nuorten elämä ei poikkea muiden samanikäisten aikuisuutta kohti kamppailevien nuorten elämästä, mutta luonto, oma kulttuuri ja pohjoinen sijainti merkitsee heille paljon. Saamelaisnuoret tuntevat itsensä sekä yksilöinä että yhteisönä valtakulttuurista poikkeaviksi. Tärkein poikkeavuuden määrittelijä on saamelaisuuden tunne, sillä vaikka saamelaisnuoren elämäntapa ei erottuisikaan suomalaisesta elämäntavasta, saamelaisuus on olemassa ja läsnä koko ajan painottaa tutkimus. Saamelaisnuoret ovat tietoisia kulttuurisesta taustastaan. He ovat sisäistäneet oman saamelaisuutensa ja ovat ylpeitä siitä.

Magga-Hettan Vuotsoon sijoittuvan tutkimuksen mukaan nuorten saamen kielen taito on aktiivista tai passiivista, mutta eivät käytä sitä jokapäiväisessä toiminnassaan. Heillä on kuitenkin käsitys kielestä omaan kulttuuriinsa kuuluvana ilmiönä. Nuorten mahdollisuudet rakentaa tulevaisuutta omalla paikkakunnalla eivät ole sen varmemmat kuin parikymmentä vuotta sitten, sillä vain erityisesti poronhoitoon ja sitä kautta saamelaisuuteen vahvasti kiinnittyneet nuoret jäävät asumaan paikkakunnalle. (Magga-Hetta 2000, 111–115.) Taipale (2012) on tarkastellut utsjokelaisten nuorten kielenkäyttöä ja todennut saamen kielen tuen ympäröivässä yhteisössä olevan puutteellista.

Saamelaisnuorten ja myös saamelaisalueella asuvien

suomalaisnuorten elinoloja tarkasteltiin 1980-luvulla suoritetussa *Saamelaisalueen nuorten elinolot ja elämäntapa* –projektissa, jonka puitteissa ilmestyi neljä pro gradu työtä sekä kaksi muuta julkaisua. Samoin projektin loppuraportissa esitetään johtopäätöksenä, että saamelaisena nuorena oleminen on tyystin toisenlaista kuin suomalaisena nuorena oleminen. Suomalaisen nuoren elämäntapaan kuului palkkatyön ja koulutuksen korostaminen, kuin saamelaisen nuoren arvoasteikossa ei suhde palkkatyöhön ja tuotantoelämään ollut keskeisellä sijalla. Koulutus merkitsi saamelaisnuorelle väylää mielekkääseen tekemiseen eikä ollut itseisarvo, kun suomalaisen nuoren elämäntapaa leimasi voimakkaampi menestymisen motiivi. Suurin osa saamelaisalueen nuorista halusi rakentaa tulevaisuuttaan saamelaisalueella, mutta mahdollisuudet siihen olivat epävarmat. (Johansen-Lampsijärvi ym., 1991, 217–218.) Myös Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa on tutkittu saamelaisnuoria (esim. Magga 2004; Rasmus 2004). Rasmus (2004) käsittelee tutkimuksessaan saamelaisen identiteetin merkitystä Utsjoen nuorille. Hänen tutkimuksensa yksi keskeinen johtopäätös on, että koulun opetuskäytänteet tulisi uudelleenorganisoida ja integroida ympäröivä luonto ja kulttuuri keskeisesti koulun opetussisältöihin (ks. myös Keskitalo 2010).

Bals (2011) on vertaillut väitöskirjassaan Norjan saamelaisnuoria valtaväestön nuoriin. Tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia terveydellisiä riskejä ja niiltä suojaavia tekijöitä voidaan tunnistaa eri kulttuurien edustajissa. Vahva identiteetti ja toisaalta etninen syrjintä näyttävät korreloivan keskenään. Syrjinnän kokemukset lisäävät kohonnutta ahdistuksen tunnetta ja masennusoireita. Saamelaisnuoria suojelee mahdollisuus osallistua saamenkieliseen kulttuuritoimintaan ja tuntee ylpeyttä etnisestä ryhmään kuulumisestaan. Tutkimuksessa havaittiin myös suuria sukupuolierot olipa kyse psyykkisten terveysoireiden asteesta, ja mitkä tekijät olivat yhteydessä oireisiin. (ks. myös esim. Potochnick & Perreira 2011.) Edelleen tutkimuskirjallisuuden mukaan vähemmistö- ja

alkuperäiskansanuorten elinoloihin vaikuttavat kieli-, kulttuuri-, historialliset, sosioekonomiset sekä demografiset olosuhteet (ks. esim. August & Shanahan 2006; Ventsel & Dudeck 1995). Feodoroff (2005) esittää, että saamelaisnuoret ovat modernin ja perinteen leikkauspisteessä, johon liittyy saamelaisen yhteiskunnan hajaantuminen ja kulttuurin menettäminen.

Rahko-Ravanti (2017) on tarkastellut artikkelissaan peruskoulun 9.luokkaa päättävien saamelaisnuorten siirtymää peruskoulusta toisen asteen opintoihin sekä siirtymää edesauttavia ja vaikeuttavia tekijöitä. Usealle saamelaisnuorelle toiselle asteelle siirtyminen tarkoitti pois kotoa muuttamista ympäristöön, jossa kulttuuri ja toimintatavat voivat olla erilaisia. Tulevaisuuden suunnitelmissa osalla nuorista olivat varmoja siitä, että olisivat töissä ja heillä olisi perhe. Tulevaisuuteen liittyi selkeästi kysymys siitä palaavatko he kotiin pienelle kylälle. Osalle nuorista oli varmaa, että he palaavat ja osalle ei niin varmaa. (Rahko-Ravanti 2017, 110-111).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuskohteen kuvaus

Tutkimukseni aineiston muodostavat viiden saamelaisnuoren teemahaastatteluna tehdyt yksilöhaastattelut. Aineistoni koostuu Utsjoen ja Inarin kunnan nuorten haastatteluista. Haastateltavina on kaksi poikaa ja kolme tyttöä, neljä nuorta on Utsjoelta kotoisin ja yksi Inarista. Haastateltavista kahdella on molemmat vanhemmat saamelaisia ja muilla nuorilla on toinen vanhemmista saamelainen ja toinen suomalainen. Haastateltavat valitsin tutkimukseeni iän perusteella niin, että nuorilla oli haastattelujen aikoihin sellainen elämäntilanne, jossa he olivat joutuneet pohtimaan, mitä tulevaisuuden suunnitelmia heillä oli peruskoulun ja ammattiin valmistumisen jälkeen. Valitsin haastateltavat myös niin, että he kaikki olivat asuneet saamelaisalueella ennen kuin olivat lähdössä opiskelemaan muualle.

Inari ja Utsjoki ovat Pohjois-Lapin seutukuntaa ja kunnat kuuluvat saamelaisten kotiseutualueeseen. Tämän tutkimuksen nuoret olivat tutkimushetkellä 15–20-vuotiaita. Nuoret sopivat tutkimuskohteeksi hyvin, koska he ovat juuri tekemässä päätöksiä, jotka ohjaavat heidän tulevaisuuttaan. Lähinnä ikään liittyvät käsitykset ja odotukset muodostavat rakenteen, johon omiakin valintoja suhteutetaan (Rantamaa 2001, 72).

Keräsin aineistoa kahdessa osassa, ensimmäiset teemahaastattelut suoritin vuosina 2007–2008 ja toisen kerran haastattelin nuoria vuosina 2010–2011. Haastattelin kaksi kertaa samoja nuoria ja haastattelujen välillä on parisen vuotta. Haastattelujen teemat ovat samoja molemmissa haastatteluissa. Seurantatutkimuksella voidaan tutkia, miten yksityinen ihminen muuttuu tai kehittyy. Sillä on sekä kuvailevat että selittävät päämäärät. Seurantatutkimuksen avulla

voidaan ymmärtää tutkittavan ilmiön muutos ja kehitys. (Helve 1987, 37.)

4.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Valitsin laadullisen tutkimuksen, koska halusin, että tutkimukseni muotoutuu ja täsmentyy tutkimuksen edetessä. Laadullista tutkimusta voi luonnehtia prosessiksi siinä mielessä, että tutkimuksen eri vaiheet eivät ole välttämättä etukäteen jäsennettävissä selkeisiin eri vaiheisiin, vaan esimerkiksi tutkimustehtävää tai aineistonkeruuta koskevat ratkaisut voivat muotoutua vähitellen tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2010, 70.) Laadullisen tutkimuksen tyypilliseen tapaan tutkimukseni edetessä alkoivat selkeämmin rajautua myös tutkimustehtävät ja samalla nousi esille se, mikä on aineistosta kumpuava sanoma, jonka halusin nostaa tutkimuksessani esille. Laadullisessa tutkimuksessa on myös tarkoituksenmukaista korostaa tutkimusasetelmia koskevan rajaamisen välttämättömyyttä. Rajaamisen tarkoituksena on toisaalta löytää mielekäs ja selkeästi rajattu ongelmanasettelu. Rajaamisessa on kysymys myös tulkinnallisesta rajauksesta. Rajaaminen auttaa tutkijaa selkeyttämään tarkasteluperspektiiviä ja tätä kautta hahmottuu myös tutkimuksen tulkinnallinen ydin. Tutkimustehtävää rajattaessa otetaan kantaa siihen, mikä on aineistosta esiin nouseva ydinsanoma. (Kiviniemi 2010, 73.)

Tutkimuksessani täsmentyi tutkimuksen teoria aineistonkeruun ja tutkimuskohteeseen tutustumisen myötä. Aineistokeruu ja tutkimuskohteeseen tutustuminen ovat osaltaan jäsentämässä, miten esimerkiksi alkuvaiheen teoreettinen haltuunotto täsmentyy tutkimusprosessin kuluessa ja miten tarkoituksenmukainen tämä teoreettinen ajatusrakennelma ylipäättään on tutkittavan ilmiön tarkastelussa. Laadullista tutkimusprosessia voi luonnehtia myös eräänlaiseksi tutkijan oppimisprosessiksi, jossa koko tutkimuksen

ajan pyritään kasvattamaan tutkijan tietoisuutta tarkasteltavana olevasta ilmiöstä ja sitä ohjailevista tekijöistä. Tutkimusprosessin ja tutkimustehtävien muuntuessa myös aineistonkeruun ja tutkimusmenetelmien tulee mukautua tutkimusprosessin aikana tapahtuviin muutoksiin. (Kiviniemi 2010, 75–76.)

Havaintojen pelkistämisessä voi erottaa kaksi eri osaa. Ensinnäkin aineistoa tarkastellaan aina vain tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta ”olennaista”, vaikka samassa tutkimuksessa aineistoa voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Pelkistämisen toisen vaiheen ideana on edelleen karsia havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Erilliset raakahavainnot yhdistetään yhdeksi havainnoksi tai ainakin harvemmaksi havaintojen joukoksi. Tähän päästään etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoilemalla sääntö, joka tältä osin pätee poikkeuksetta koko aineistoon. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 40.)

Havaintojen yhdistämisessä lähtökohtana on ajatus siitä, että aineistossa ajatellaan olevan esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä. Kun laadullisessa analyysissä pyritään muotoilemaan sääntöjä tai sääntörakenteita, jotka pätevät koko aineistoon, tällaisella eri havainnot yhteen liittäväällä formuloinnilla viitataan varsinkin perinteisessä antropologiassa tutkimuksessa kulttuurin yksilöt yhdistävänä kokonaisuutena. Erilaisuudet ja ”poikkeavat tapaukset” suhteutetaan kokonaisuuteen, joka on varsinaisena tutkimuksen kohteena. Laadullisessa analyysissä sen sijaan yksikin poikkeus kumoaa säännön ja osoittaa, että asiaa pitää pohtia uudelleen. Havainnot yhdistämällä tuotetun havainnon pitää päteä poikkeuksetta kaikkiin raakahavaintoihin; aineistoon ei saa sisältyä eri havainnot ”makrohavainnoksi” pelkistävää havaintolausetta vastaan sotivia tapauksia. Usein tämä johtaa abstraktiotason nostamiseen, teoreettisen viitekehyksen tai ainakin näkökulman jonkinlaiseen

muuttumiseen. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 40–42.)

Toinen vaihe laadullisessa analyysissä on arvoituksen ratkaiseminen. Usein empiirisen sosiaalitutkimuksen metodiikasta puhuttaessa vastaavaa aihetta nimitetään tulosten tulkinnaksi. Laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen merkitsee sitä, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Arvoituksen ratkaisemisen vaiheessa johtolankoina ei käytetä vain pelkistämisen vaiheen pohjalta muotoiltuja, absoluuttisesti aineistossa päteviä havaintolauseita. Mitä enemmän samaan ratkaisumalliin sopivia johtolankoja voidaan löytää, sitä todennäköisemmin ratkaisu on oikea. Täydellistä varmuutta tieteellinen tutkimus ei voi koskaan saavuttaa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 44, 46–48.)

Laadullista tutkimusta voi lähestyä narratiivisuuden näkökulmasta. Ihmisten maailma perustuu tarinoiden kertomiseen ja niiden kuuntelemiseen. Teoreettiseen pohdintaan ja tutkimukselliseen hyödyntämiseen kuuluu myös se, että narratiivisuutta käytetään tutkimuksellisenä resurssina lukemalla, keräämällä tai kirjoittamalla ja kirjoittamalla tarinoita. Omaelämäkerran tai haastattelupuheen muoto on kertomuksellinen. Haastattelun voi laatia sellaiseksi, että se houkuttelee nimenomaan tarinoiden kertomiseen. Tällöin on syytä pyytää haastateltavaa suoraan kertomaan jostain menneisyyden tapahtumasta tai tilanteesta. (Eskola & Suoranta 2005, 22–24.)

4.3 Teemahaastattelu aineiston hankintamenetelmänä

Aineistonkeruumenetelmänä käytin puolistrukturoitua haastattelumenetelmää eli teemahaastattelua. Tähän haastattelumuotoon päädyin, koska kysymykset oli tarkoituksenmukaista jakaa teemoihin. Jaoin kysymykset teemoihin liittyen kotiseutuun, saamelaisuuteen ja tulevaisuuden odotuksiin. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että yksi

haastattelun aspekti, haastattelun aihepiirit eli teema-alueet, ovat kaikille yhtäläisiä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48).

Teemojen avulla sain selville saamelaisnuorten jäsenyykset tulevaisuudesta. Teemalista auttoi pitämään haastattelutilanteet kuosissa, kun teemoja ei käyty läpi välttämättä samassa järjestyksessä kuin miten kysymykset oli laadittu. Lisäksi oli tarve tehdä tarkentavia kysymyksiä. Haastattelutilanteessa teema-alueita on mahdollista tarkentaa lisäkysymyksillä. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48, 66.) Teemahaastattelu toimi hyvin, koska aihe oli sellainen, joka koskee yksilön kokemuksia ja käsityksiä. Aineistoni on riittävä saamaan selville saamelaisnuorten jäsenyykset tulevaisuudesta seurantatutkimuksen keinoin (ks. Helve 1987).

Haastattelut on perinteisesti jaettu kysymysten valmiuden ja sitovuuden mukaan *strukturoituihin* ja *strukturoimattomiin* haastatteluihin. Näistä on käytetty myös nimityksiä *standardoitu* ja *standardoimaton*. Strukturoitujen ääripäässä on lomakehaastattelu valmiine kysymyksineen ja vastausvaihtoehtoineen, jotka esitetään kaikille haastateltaville samanlaisina ja samassa järjestyksessä. Strukturoitujen ja strukturoimattomien haastattelujen välimaastossa ovat puolistrukturoidut tai puolistandardoidut haastattelut, joille on luonteenomaista, että jokin strukturoimattomassa haastattelussa taas rakenne muotoutuu ennen kaikkea haastateltavan ehdoilla. Se ei ole tiukasti sidoksissa kysymys–vastaus-muotoon, vaan muistuttaa vapaata keskustelua, jossa molemmat osapuolet voivat nostaa puheenaiheita keskusteluun ja kuljettaa sitä haluamaansa suuntaan. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11–12.)

Haastatteluja on jaoteltu toisenlaisenkin kriteerein kuin strukturointiasteen mukaan, esimerkiksi sen mukaan, millaiseen

tietoon haastattelu kohdentuu: *etnografinen haastattelu* pyrkii kartoittamaan haastateltavien elämänpiiriä; *kerronnallisen haastattelun* kohteena puolestaan ovat kertomukset kokemuksista. Haastateltavien lukumäärän mukaan haastattelut voidaan jakaa *yksilö- ja ryhmähaastatteluihin*, jotka taas erotetaan vuorovaikutuksen muodon perusteella *ryhmäkeskusteluista*. (Ruusu vuori & Tiittula 2005, 12.)

Haastattelin saamelaisnuoria ja etuna oli se, että olen itse saamelainen, koska meitä yhdisti haastateltavien kanssa samanlainen tausta ja myös samanlaiset kokemukset, niin se toi haastattelutilanteeseen luottamusta ja sitä kautta haastattelut sujuivat helposti.

Toteutin tutkimuksessani haastattelut jakamalla kysymykset teemoihin, jotka olin muotoillut etukäteen tutkimusongelmien varassa. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on etukäteen määrätty. Menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. Haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. Haastattelijalla on jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista, ei valmiita kysymyksiä. Teemahaastattelussa haastattelijalla on mielessään joukko asioita, teemoja, joista hän haluaa jokaisen haastateltavan kanssa keskustella. Olennaisia teemoja miettiessä on muistaa se tutkimusongelma, johon on hakemassa vastausta, sillä juuri tutkimusongelma sitoo kokonaisuuden yhteen ja oikeuttaa erilaisten kysymysten esittämiseen. (Eskola & Vastamäki 2010, 27–28, 35.)

Teemarunon voi ajatella sisältävän kolmentasoisia teemoja. Ylimmällä tasolla ovat laajat teemat, lähinnä aihepiirit, joista on tarkoitus keskustella. Toisella tasolla on teemaa tarkentavia apukysymyksiä, joilla varsinaista teemaa voi pilkkoa pienemmiksi ja

ehkä helpommin vastattaviksi kysymyksiksi. Kolmannella tasolla sijaitsevat hyvinkin yksityiskohtaiset ”pikkukysymykset”, jotka otetaan käyttöön vain silloin, jos aiemmat kysymykset eivät ole tuottaneet vastausta. (Eskola & Vastamäki 2010, 38.) Tutkimukseni teemarunkoon valitsin aihepiirit, joista halusin keskustella ja sen lisäksi muistiin olin merkinnyt aihepiiriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Kolmannen tason kysymykset esitin, jos en saanut vastausta tarkentavien kysymysten kohdalla. Teema-alueiden pohjalta haastattelija voi jatkaa ja syventää keskustelua niin pitkälle kuin tutkimusintressit edellyttävät ja haastateltavan edellytykset ja kiinnostus sallivat (Hirsjärvi & Hurme 2001, 67).

Suoritin haastattelut suomeksi, koska haluan käyttää tutkimuksessani suoria aineistositaatteja. Näin vältin sitaattien kääntämisen kieleltä toiselle. Tämä lisäsi tutkimuksen luotettavuutta, kun haastateltavien kokemukset esitetään ilman kääntämistä kielestä toiseen. Ensimmäisen aineiston käsittelyvaiheen eli haastattelujen litterointia tekstiksi en suorittanut tarkasti, koska tutkimukseni näkökulmasta tärkeintä oli asiasisältö eikä se, että miten jotakin sanotaan. Jos kiinnostus kohdistuu haastattelussa esiin tuleviin asiasisältöihin, ei kovin yksityiskohtainen litterointi ole tarpeen (Ruusuvuori 2010, 425). Litterointivaihe on tärkeä vaihe analyysin kannalta, koska se on ensimmäinen aineiston käsittelyvaihe ja silloin tutkijana tutustuu ensimmäisen kerran aineistoon. Tutkijan litteroidessa aineistoaan itse, työvaihe on paitsi materiaaliin tutustumista, myös alustavan koodausskeeman rakentelua ja ensitulkintojen koettelua. (Nikander 2010, 435.)

4.4 Aineiston analyysi

Teemahaastatteluaineistoa on useimmiten analysoitu teemoittelemalla ja tyypittelemällä eli aineiston jäsentämistä teemojen mukaisesti ja sitten sen pelkistämistä. Jälkimmäisessä on kyse aineiston tyypikuvausten konstruoinnista. Aineiston voi

järjestää litteroinnin jälkeen uudestaan teemoittain eli niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastaukset tähän teemaan. Tämän jälkeen aineistoa on helppo analysoida teemoittain niin, että ensin otetaan yksi teema ja sen sisältä antoisimmalta vaikuttava vastaus ja katsotaan mitä se sisältää. Mukaan on tietenkin kytkettävä myös teoria ja aikaisemmat tutkimustulokset. (Eskola & Vastamäki 2010, 43.) Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineistoa, mutta täytyy muistaa, että aineiston liiallisella tiivistämisellä voidaan kadottaa jotakin olennaista tutkittavasta ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 2005, 137.) Tutkimuksessani aineistoon luodaan selkeyttä teemoittelemalla.

Käytännössä eri analyysitavat kietoutuvat toisiinsa eivätkä suinkaan ole mitenkään selvärajaisia. Ensimmäinen lähestyminen aineistoon kulkee useimmiten tematisoinnin kautta. Aineistosta voi nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistosta. Tekstimassasta on pyrittävä löytämään ja sen jälkeen eroteltava tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Usein kvalitatiivisen aineiston analysointi jätetään tematisoinnin nimissä tapahtuneeksi sitaattikokoelmaksi. (Eskola & Suoranta 2005, 161, 174–175.)

Omassa tutkimuksessani teemoittelulla sain saamelaisnuorten tulevaisuuskuvioiden keskeisimmät sisällöt selville ja vastaukset olivat mielenkiintoisia. Teemoittain järjestetyt vastauksista irrotetut sitaatit ovat usein mielenkiintoisia, mutta kovin pitkälle menevää analyysia ja johtopäätöksiä ne eivät välttämättä osoita. Teemoittelu on suositeltava aineiston analysointitapa jonkin käytännön ongelmana ratkaisemisessa. Teemoittelua voi tarvittaessa jatkaa pitemmällekin. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan esille kokoelma erilaisia vastauksia tai tuloksia esitettyihin kysymyksiin. (Eskola & Suoranta 2005, 175, 178–179).

Teemoittelemalla siis selkeytin aineistoa ja aineistoa analysoin käyttämällä narratiivista analyysitapaa. Narratiivisuudella voidaan viitata aineiston analyysitapoihin. Kerrontaan perustuvaa narratiivista aineistoa ovat esimerkiksi haastattelut tai vapaat kirjalliset vastaukset, joissa tutkittaville annetaan mahdollisuus kertoa käsityksensä asioista omin sanoin. *Narratiivisuus* tutkimuksessa viittaa lähestymistapaan, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjinä ja rakentajana. Tutkimuksen ja kertomusten suhdetta voi tarkastella kahdesta päänäkökulmasta, toisaalta tutkimus käyttää usein materiaalinaan kertomuksia, toisaalta tutkimus voidaan ymmärtää kertomuksen tuottamiseksi maailmasta. Kirjallisuustieteessä *tarinan* ja *kertomuksen* käsitteille on kuitenkin vakiintunut erillinen merkitys, kertomusta pidetään yläkäsitteenä ja tarinaa sen alakäsitteenä. Tulkitsemme maailmaa alati kehkeytyvänä kertomuksena, joka saa alkunsa ja liittyy aina uudelleen siihen kulttuuriseen kertomusvarantoon, jota kutsutaan tiedoksi. Samoin me ihmiset ymmärrämme itsemme kertomusten kautta – toisin sanoen rakennamme identiteettiämme tarinoiden välityksellä, narratiivisesti. (Heikkinen 2010, 143, 145, 148.)

Narratiivisuudella voidaan viitata aineiston käsittelytapaan. *Narratiivien analyysi* kohdistaa huomioon kertomusten luokitteluun erillisiin luokkiin esimerkiksi tapaustyyppien, metaforien tai kategorioiden avulla. *Narratiivisessa analyysissä* painopiste on uuden kertomuksen tuottamisessa aineiston kertomusten perusteella. Narratiivinen analyysi ei siis kohdistu huomiotaan aineiston luokitteluun, vaan se konfiguroi aineiston pohjalta uuden kertomuksen, joka pyrkii tuomaan esiin aineiston kannalta tärkeitä teemoja. (Heikkinen 2010, 149.)

Kerronnallisen, narratiivisen haastattelun tavoitteena on koota tutkijan aineistoksi kertomuksia. Niitä halutaan koota monesta erisyystä: kertomusten kautta voidaan ymmärtää ja hallita menneisyyttä, ihmisten identiteetit rakentuvat merkittävästi kertomuksina ja

kertomukset suuntaavat toimijoita tulevaisuuteen. Kertomus on tietämisen muoto, joka on kenties ihmisen tärkein väline ajallisuuden ymmärtämisessä. Kertomukset jäsentävät eettistä paikkaamme maailmassa. Kertomus on myös vuorovaikutuksen väline, sillä kertomalla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja ylläpidetään ryhmiä. Kertomus välittää sanatonta tietoa ja jaettuja oletuksia kulttuurista olettamalla asioita tunnetuiksi. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.) Sintosen (1999, 45) mukaan Ihmisen suhde todellisuuteen tai maailmaan on narratiivinen. Vaikka ihminen elää elämäänsä lihallisena olentona biologisessa mielessä, on hänen tapansa tehdä maailmaa merkityksellisesti kielellinen. Narratiivisuus, kerronnallisuus, kiinnittyy nimenomaan kielen merkityksiä tuottavaan luonteeseen. Ihminen merkityksellistää maailmaa tuottamalla siitä kertomuksia ja kertomalla niitä toisille ihmisille. Näihin tarinoihin liitetään tietoa, kokemuksia, ja tunteita, jotka sitten välitetään toisille ihmisille. (Lehtonen 1996, 16.) Myös tapa, jolla ihminen yksilönä tuottaa tai luo itseään, on narratiivinen.

Odotus liittyy erottamattomasti myös kertomuksen etenemiseen. Kertomuksen seuraaminen – oli kyseessä fiktion lukeminen tai katsominen tai haastattelukertomuksen kuuleminen – perustuu aina odotusten rakentumiseen, seuraamiseen ja arviointiin. Kertoajat eivät toisin sanoen koskaan raportoi kaikkia mahdollisia tapahtumia jonossa, vaan reagoivat kertomalla siihen, mikä poikkeaa tavalla tai toisella odotuksista. Odotusanalyysi etsii kertomatta jäänyttä, odotuksena ja vertauskohteena olevaa horisonttia. (Hyvärinen 2011, 110–111).

4.5 Aineiston luokittelukategoriat

Samalla, kun tarkastelen saamelaisnuorten tulevaisuuskuvia, esiin nousee etnisyyden ja paikka. Toisin sanoen tutkimuksessani on kyse nuorten etnisyydestä ja siihen liittyvästä paikkakeskustelusta. Tutkimuksessani analysoin saamelaisnuorten etnistä identiteettiä ja

siihen liittyviä asioita.

Ihmiset tuntevat tarvetta samaistua etnisiin ryhmiin, koska ryhmät edustavat tuttuja malleja, tapoja ja symboleja ja koska usein on vaikea siirtyä tuntemattomaan. Etniset ryhmät antavat ihmisille juuret ja historian, jonka voi jakaa muiden kanssa. Jotta ylipäättään voitaisiin puhua etnisestä ryhmästä, on kuitenkin osan, useimmiten enemmistön, vähemmistön jäsenistä täytettävä tietyt ehdot. Voidaan luultavasti erotella neljä tällaista välttämätöntä ehtoa. Ehdot ovat: 1) itse tehty luokittelu, 2) sukujuuret, 3) erityiset kulttuuripiirteet ja 4) sosiaalinen organisaatio sekä ryhmän jäsenten keskinäistä että ulkopuolisten kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta varten. (Allardt & Starck 1981, 38.)

Elinkeinojen ja sukutaustan rinnalla saamelaisen etnisyyden rakennetekijöitä ovat kieli (halu oppia puhumaan kieltä) keskeisenä kulttuurisena merkitysjärjestelmänä ja symbolina, henkinen perinne sekä kulttuurin erilaiset materiaaliset symbolit (puhe nutukkaista), voimakas alueellinen sidos (tätä analysoin erikseen paikkatematiikan kautta), keskinäisen vuorovaikutuksen järjestelmä (paikan identiteetti sekä aiemmin olemassaolleet, mutta nyt hämärtyneet erityiset saamelaiset oikeudet. (Pääkkönen 1995, 109.)

Kyseisistä Allardt ja Starckin (1981, 38) ja Pääkkösen (1995, 109) kategorioista syntyy tutkimukseni analyysirunko. Tarkastelen sitä, miten nuoret puhuvat kielestä ja millaisia materiaalisia symboleita (saamenpuku, leuku, nahkatyöt jne.) heidän puheessaan esiintyy.

Tarkastelen aineistossani etnisen identiteetin kohdalla sitä, millaisen luokittelu nuoret itse asettavat saamelaisuudelleen, millainen merkitys sukujuurilla on, mitä erityisiä kulttuuripiirteitä ja sosiaalisen organisaation tunnuspiirteitä heidän kertomuksissaan esiintyy.

Tuon esiin elinkeinot ja sukutaustan, kielen keskeisinä kulttuurisina

merkitysjärjestelminä ja symboleina, henkisen perinteen sekä materiaaliset symbolit, kuten se nuorten puheissa esiintyy. Alueellinen sidos tuodaan esiin aineiston analyysi seuraavassa osaluueessa paikan identiteetin kautta. Näistä luodaan nuorten tulevaisuusodotuksille pohja.

Tein haastattelut vuosina 2007-2008 (1. haastattelu) ja toisen kerran 2010-2011 (2.haastattelu). Haastattelujen välillä oli muutama vuosi. Nuorten ajatukset ja suunnitelmat eivät olleet muuttuneet merkittävästi vuosien aikana. Osa nuorista asui jo toisen haastattelun aikana opiskelupaikkakunnalla. Olen merkinnyt tytön haastattelussa T kirjaimella ja pojan P kirjaimella. Haastattelija on H.

Seuraavaksi siirryn analyysilukuihin, joista ensimmäiseksi esitän kappaleen saamelaisnuorten etnisestä identiteetistä, jonka jälkeen käsittelen paikantumiskeskustelua sekä tulevaisuuskuvia.

5 ETNINEN IDENTITEETTI NUORTEN KERTOMUKSISSA

Nuorten kertomuksissa nousee esiin henkistä perinnettä ja materiaalisia symboleita, asioita, joita olen Allardtin ja Starckin (1981, 38) ja Pääkkösen (1995, 109) kirjoitusten pohjalta valinnut käsitellä ja analysoida aineistostani.

5.1 Materiaaliset symbolit

Saamenpuku, lapinpuku, gákti on saamelaisnuorille saamelaisuuden symboli. Se koetaan luonnollisena osana juhlapukeutumista. Tytöt pitävät erityisesti tärkeänä sitä, että he osaavat tehdä saamelaisia käsitöitä.

H: Mitä sinä tykkäisit erityisesti tehdä?

*T2: No kaikkea karvakenkiä ja lapin pukuja ja sisnajuttuja.
(2. haastattelu)*

T1: No mulla ei ole kauheasti niitä juhlapukuja muuten niin mie pistän saamenpuvun päälle, ku on hienot juhlat. Se on hienomman näköinen kuin joku suomalainen asu.

(2. haastattelu)

Saamenpukua käytetään juhlissa ja se puetaan erityisesti juhlatilaisuuksiin suvun ja perheen kesken. Puvulla on juhlapuvun merkitys.

P2: No tuota justinsa, jos jotkut rippijuhlat tai jotkut juhlat, en oo kyllä Rovaniemellä käyttäny, ku mulla ei oo kyllä täällä mitään juhlapukua, mutta justinsa viimeksi oli tuota velipojan rippijuhlat niin missä käytn.

(2. haastattelu)

T2: Se on sellainen juhlapuku.

(2. haastattelu)

Saamenpuku on osa saamelaisuutta ja se vaikuttaa saamelaisnuorten identiteettiin voimakkaasti. Puku on eräs saamelaisen ihmisen identiteetin symboleita. (Lehtola 1997, 12). Saamenpuku vahvistaa itsetuntoa ja saamelaisuutta. Nuori kokee kuuluvansa suurempaan joukkoon, saamelaisyhteisöön. Saamenpuvusta voi lisäksi nähdä mistä ihminen on kotoisin.

H: Mikä yhdistää saamelaiset?

P1: Saamen kieli ja se tunne, että tuntee olevansa saamelainen ja se lapinpuku.

(1. haastattelu)

T1: No, ehkä mä käytän eniten saamenpukua, jos vaikka meen saamen taidetapahtumaan sitte tuolla kirkossa konfirmaatiossa.

(1. haastattelu)

Nuoret määrittelevät saamelaisuuden esineen kautta. Saamelaisuus voidaan kokea saamenpuvun kautta.

P1: En mie sillä tavalla muuta ku, että juhlissa piän lapinpukua ja saamen kieli.

(1. haastattelu)

Haastateltavat pohtivat asioita, jotka rakentavat saamelaisuutta ja ottavat niistä selvää ja osa nuorista haluaa oppia tekemään esimerkiksi nutukkaita.

H: Mitä saamelaisuuteen kuuluu sinusta?

T2: No kaikkea sellaista saamen käsitöitä ja semmoisia.

(1. haastattelu)

*T3: Nutukkaat olisi varmaan semmonen minkä vois haluta oppia tekemään.
(1. haastattelu)*

*T1: Minä en ole vielä perehtynyt niihin, mutta mie ajattelen, että kohta pitää alkaa opettelemaan kaikennäköisiä saamelaisia juttuja, että nutukkaiden tekoa ja silkkejä tehä.
(2. haastattelu)*

5.2 Henkinen pääoma

Saamelaisnuorten arjessa saamelaisuus näkyi kaikilla jollakin tavalla. Saamelaiskulttuurista puhuttaessa nuoret määrittelevät sen kielen, kulttuurin ja saamelaisten perinteiden mukaan. Yhtenä merkinä saamelaisuudesta nuoret pitävät sitä, että puhutaan saamen kieltä, kotona vanhempien tai sukulaisten kanssa.

Jokaisessa perheessä joku puhuu saamen kieltä, jos ei molemmat vanhemmat niin ainakin toinen heistä. Kahden haastattelun saamelaisnuoren perheessä molempien vanhemman äidinkieli on pohjoissaame. Kolmen nuoren vanhemmista vain toinen puhuu pohjoissaamea.

Saamen kieli on osa saamelaisuutta, vaikka se ei olisi äidinkielenä opittu tai ollenkaan. Osa nuorista mainitsee, että käyvät saamenkielistä luokkaa ja oppivat koulussa saamen kielen.

*P1: Minä puhun pohjoissaamea ja puhun sitä puhuttavasti ja ei vois sanoa, että erityisen hyvin tai, että minä puhuisin saamea. Se ei ole minun äidinkieli ainakaan, mutta minä puhun saamea. Olen oppinut saamen koulussa. Hyvä millä näet sen mikä on äidinkieli niin on millä sie ajattelet.
(2. haastattelu)*

*T3: Mun mielestä se vaikuttaa sillä tavalla, että minä käyn saamenkielistä luokkaa ja Inarissa on Sámi duoddji. Täällä kuuluu ihan normaalisti saamen kieltä.
(1. haastattelu)*

Haastatellut nuoret puhuvat sekä saamea että suomea kotonaan ja kavereiden kanssa. Saamen kieltä ja kielitaitoa tarvitaan myös saamelaisalueilla työskennellessä.

T1: Kyllä mie sukulaisten kanssa puhun saamea ja no kavereitten kanssa ei tule puhuttua saamea, kun ne ei ossaa puhua saamea.

(1. haastattelu)

T2: No kyllä se mulle on aika tärkeä, että ilman sitä olis aika vaikea täälläkin pärjätä. Kun sitä tarvii kuitenkin töissä ja joka paikassa.

(2. haastattelu)

Nuoret mainitsevat saamen kielen olennaisena osana saamelaisuutta. Saamelaisnuoret ovat tietoisia suvustaan ja juuristaan. Nuoret kokevat, että suku on tärkeä. Nuoret käyttävät saamen kieltä yleensä sukulaisten kesken ja sukujuhliissa ja puhuvat saamea niille, jotka myös osaavat saamea. Yksi nuorista mainitsi, että puhuu saamea sekä suomea isänsä kanssa, kun taas yksi nuorista kertoo, että puhuu saamea mummonsä kanssa.

H: Mikä merkitys saamen kielellä on sinulle?

T1: No onhan sitä pienestä asti tullut puhuttua niin kyllä se saame on niinku koko elämässä mukana.

(2. haastattelu)

H: Puhutko sinä kavereiden kanssa saamea?

P1: Tiettyjen kavereiden kanssa puhun saamea. Yleensä puhun suomea kavereitten kanssa.

(1. haastattelu)

P2: No isän kanssa mennee aina silleen, että joskus saamea ja joskus suomea.

(2. haastattelu)

T3: Áhkku (suomeksi mummo) puhuu aika paljon saamea, sisarusten kanssa ei tule niin paljon puhuttua saameksi.

(1. haastattelu)

Saamelaisuus on myös jotain sellaista mitä ei konkreettisesti nähdä, se voi olla ajattelutapa tai elämäntapa. Saamelaisuus kuuluu identiteettiin.

P1: Saamelaisuus on semmonen, joka on sisällä ja se on vähän niinku semmonen, se ei ole minulle semmonen konkreettinen asia niinku suomalaisuus on. Saamelaisuus on vähän niinku tunnen itseni joksikin, se kuuluu niinku identiteettiin.

(1. haastattelu)

Nuoret ovat ylpeitä saamelaisuudestaan. Saamelaiskulttuurista puhuttaessa nuoret määrittelevät sen ajattelutavan, kielen, käsityötaidon, elinkeinon ja elämäntavan mukaan. Nuoret kokevat, että ovat ylpeitä saamelaisuudestaan.

H: Mitä sinusta kuuluu saamelaiskulttuuriin?

P2: Kieli, perinteet ja oma kulttuuri.

(1. haastattelu)

T2: Olen ainakin ylpeä omasta saamelaisuudesta.

(2. haastattelu)

T3: Mun mielestä on kiva olla saamelainen. Ei olis varmaan kiva olla kokonaan suomalainen. Minusta on kiva osata saamen kieltä ja, että kaikki juhlissa voi käyttää gäktiä (suomeksi saamenpuku) ja se on semmonen monimutkainen juttu, kiva juttu, siinä ei ole oikeastaan mitään negatiivista

(1. haastattelu)

Saamelaisnuorten mielestä perinteitä ovat saamelaiset käsityöt. Muina kulttuurin tunnuspiirteinä saamelaisnuoret pitävät saamen kielen, poronhoidon ja osalle haastatelluista nuorista myös metsässä kulkemisen oppiminen ja kalastus. Perinteitä opitaan vanhemmilta, suvulta, ympäristöstä ja jopa koulusta.

H: Miten, kalastatteko Tenolla ja miten?

*P1: No viehekalastusta ja sitten on keväällä kulikutusta, ajoverkkokalastusta. Siinäpä ne.
(2. haastattelu)*

*P1: No, harrastukset on aika paljon saamelaista ja kaikki nämä tämmöiset mitä on oppinut niin joltakin, erätaidot ja kaikki nämä tulee suoraan saamelaiselta sukupolvelta ja niitä ei moni osaa.
(1.haastattelu)*

P2: Kalastus ja metsästys.

H: Mitä pyydät?

*P2: Riekkoja.
(1. haastattelu)*

Porotöihin osallistuminen nousee haastattelujen nuorten puheissa esille. Erityisesti erotus ja vasanmerkitys on aikaa, johon yleensä nuoret ovat osallistuneet. Monella on myös muistoja omista poroista ja toiveita poronhoidosta tai porotilan perustamisesta.

H: Onko teidän perheellänne poroja?

*P2: Mie muistan meiltä yhen valkoisen poron, joka oli vähän niinku minun poro.
(1.haastattelu)*

*P1: Minulla on tokkakunta tai minun velipojalla on tällä hetkellä Kaldooaivin paliskunnassa. Minun velipoika tekee päätoimisesti sitä, jatkaa niitä isän hommia.
(2. haastattelu)*

H: Mitä sinä erotusaidalla yleensä teet?

*T3: Vedän kaverina poroja ja sitten merkityksissä merkkään.
(2. haastattelu)*

6 TULEVAISUUSKUVAT JA PAIKKA

Saamelaisnuorten tulevaisuuskuviissa näkyy heidän saamelainen taustansa. Saamelaisnuorten haastatteluissa tulee esille myös haaveet hyvästä koulutuksesta, työpaikasta ja omasta tulevasta perheestä. Paikkana saamelaisalue näkyy nuorten tulevaisuuskuviissa kehystämässä nuorten tulevaisuudenkuvia.

Tässä tutkimuksessa käytän myös paikan käsitettä. Tässä tutkimuksessa paikaksi määrittyy saamelaisalue. Tutkimukseni nuoret puhuvat saamelaisalueesta, kun kertovat miten paikka näkyy nuorten tulevaisuuskuviissa. Nuorten kertomuksissa tulee esille, se miten paikka muokkaa identiteettiä ja paikka näkyy myös nuorten tulevaisuuskuviissa.

6.1. Saamelaisnuorten tulevaisuuskuvat

Saamelaisnuorille koulutus on tärkeä. Koulutus on yksi tulevaisuuden tärkeimmistä tavoitteista. Hyvä koulutus turvaa elämässä pärjäämistä.

H: Mitä koulutus merkitsee?

P1: Paljon. Sehän on se elämänpolun alku. Se on vähän, kun rakentaisit tiiliseinää ja rakennat alun huonosti niin voi olla, että romahtaa.

(1. haastattelu)

T1: Jos haluaa hyvän työpaikan niin sit olis ihan kiva et opiskelee paljon, ettei tarvis olla sitten työttömänä koko ikänsä.

(1. haastattelu)

T3: Se on aika iso juttu kuitenkin, ku jos aikoo pärjätä elämässä. Vähän pakko käyä jossakin koulua, et jos ei halua et elää toisten ihmisten siivillä.

(1. haastattelu)

Koulutuksen tärkeys toistuu myös nuoria toisen kerran haastattellessa:

H: Ajatteletko vieläkin, että koulutus on tärkeä?

P1: Kyllähän se oleellinen asia on, että jos miettii niin tuota ei oikeastaan kukaan pysty ilman koulutusta toimia ja jos ei tiedä etukäteen asioita.

(2.haastattelu)

P2: No minun mielestä on hyvä olla ammattitaitoinen ja tietää mitä tekee.

(2.haastattelu)

T3: No en mä tiiä, se auttaa sinua sitten elämässä, uskoisin. Ja saa oppia uusia asioita, kun koskaan asioista ei voi tietää liikaa.

(2. haastattelu)

Saamelaisnuoret pohtivat yleensä jo peruskoulussa, mihin ammattiin haluavat ja mihin lähtevät opiskelemaan. Osa nuorista ovat jo varmoja mihin oppilaitokseen tai mille alalle haluavat, kun taas osa on vielä epävarmoja. Nuoret ovat tietoisia, että opiskelun vuoksi täytyy muuttaa toiselle paikkakunnalle tai pois kotoa. Osa nuorista koki, että on hauska muuttaa pois kotipaikkakunnalta.

H: Olet siis ysillä nyt. Puhuit siitä, että lähdet ysin jälkeen opiskelemaan, mitä lähdet opiskelemaan?

P2: No, Rovaniemelle tarjoilijaksi.

(1. haastattelu)

T1: No, yritin päästä Saakissa tuonne kauppa - ja hallinnon alaa opiskelemaan, mutta se on täynnä nytten ja sitten jos mä aion matkailu alaa mennö niin eiks se oo tradenomi vai mikä se on. En mä vielä tiedä.

(1. haastattelu)

T3: Lukioon jos arvosanat riittää, mutta muuten Amikseen kokkikouluun.

(1. haastattelu)

*H: Miltä tuntuu muuttaa eri paikkakunnalle opiskelemaan?
T2: Aika hauskalta ja jännittävältä. Meidän luokasta kuitenkin puolet on menossa Ivaloon.
(1. haastattelu)*

Toisessa haastattelussa tuli ilmi myös, että osa nuorista oli keskeyttänyt koulun, johon oli päässyt opiskelemaan, mutta olivat jo suunnitelleet mihin kouluun hakevat seuraavaksi. Osa nuorista taas oli suunnitellusti opiskelemassa haaveilemaansa ammattiin. Yksi nuorista mainitsi, että valitsi lukion niin voi vielä miettiä mitä haluaa opiskella.

*H: Nyt olet valmistunut?
T2: En, mä aloitin siellä tradenomin koulun, mutta en oo siellä tai keskeytän.
(2.haastattelu)*

*H: Mikä meni suunnitellusti ja mikä ei?
T1: No mie luulin tota, että silloin kun olin siinä kokkilinjalla, että olisin kiinnostunut siitä, mutta sitte ku se alkoi se työharjoittelu niin sitten huomasin ettei se ehkä oo mun työ.
(2.haastattelu)*

*H: Koska aloitit sen koulun ja mitä opiskelet?
P2: Reipas kaksi ja puoli vuotta sitten ja vieläkin olen samassa tarjoilija ravintolakoulussa.
(2.haastattelu)*

*H: Kerroitkin, että olet lukiossa, miten olet tähän päätynyt?
T3: Oli hyvä jatkaa jos haluaa miettimisaikaa peruskoulun jälkeen, niin lukio on hyvä valinta.
(2.haastattelu)*

Saamelaisnuoret ovat tietoisia, että jos on hyvä koulutus niin on myös mahdollista saada hyvä työpaikka. Yksi nuorista mainitsi hyvän palkan olevan tärkeä kriteeri, kun menee töihin. Työpaikka koetaan yhdeksi haaveeksi nuorilla, kun he suunnittelevat tulevaa elämäänsä.

H: Mikä asia sinua erityisesti kiinnostaa?

P2: Työpaikka.

(1. haastattelu)

T1: No ehkä, mä ajattelen eniten sen, että minkälaisen työn saan ja mihin pääsee opiskelemaan tulevaisuuden kannalta.

(1. haastattelu)

T2: Tosi tärkeä se on ainakin nykyään. Saa parempaa palkkaa ja pääsee töihin hyviin paikkoihin.

(1. haastattelu)

Saamelaisnuoret pohtivat myös, että poronhoito voisi olla tulevaisuudessa harrastusluonteista toimintaa.

T3: En usko, että itse poromieheksi, koska se ei tuota niin paljoa se.

(1. haastattelu)

H: Oletko ajatellut, kun puhuit, että kun hankit ammatin, että olisit perinteisen elinkeinon harjoittaja?

T2: No en ole oikeastaan ajatellut, että minä olisin, koska veli on just valmistunut sellaiseksi. Voin sitä aina auttaa, jos tulee tarve päästä porohommiin.

(1. haastattelu)

Saamelaisnuoret myös muiden nuorten tapaan haaveilevat omasta perheestä. Perhe on yksi keskeisimmistä toiveista nuorille hyvän koulutuksen ja työn lisäksi. Rahko-Ravantin (2017) tutkimuksessa tuli esille, myös että osa saamelaisnuorista olivat hyvin varmoja siitä, että olisivat töissä ja hänellä olisi perhe. Nuorille perheen perustaminen on selvä haave.

H: Kun ajattelet omaa tulevaisuutta mitä muuta tulee sisältymään sinun elämään?

P1: Kolme koiraa, vaimo, neljä lasta ja iso talo ja auto.

(1. haastattelu)

*T2: Muun muussa perhe ja eläimet aika paljon sellaista.
(1. haastattelu)*

*T3: Joo, perhe ja tämmöstä. Mistä kaikki suurinpiirtein
haaveilee.
(1. haastattelu)*

Saamelaisuus vaikuttaa saamelaisnuorten tulevaisuuden odotuksiin. Tytöt haaveilevat saamelaisten perinteisten käsitöiden tekemisestä ja myös opettamisesta omille lapsilleen, kuten karvakenkien ompelusta. Osa nuorista taas haaveilee, että poronhoito on osa heidän ja heidän tulevien lasten tulevaisuutta, kun taas osa on sitä mieltä, että ei halua poronhoitajaksi.

*H: Entä saamelaiset perinteiset taidot, kun sinäkin käyt
siellä poroaidalla ja teet nutukkaita, entä tämmöiset,
perinteiset taidot, haluaistiko niitä opettaa?*

*T3: Joo, tottakai, että ne ei häviäis. Että kun karvakenkien
tekijät vähenee koko aika niin minun mielestä se ois hyvä
opettaa nuorille, vaikka niitten mummojen mielestä olis
helpompi ite tehdä, ettei tarvis opettaa, mutta jos miettii, että
kun ne on poissa niin kuka sitten tekee niitä karvakenkiä.
(1.haastattelu)*

*T2: No hmmm, ehkä mä haluaisin asua jossain täällä lähellä
ja perustaa tänne sen perheen ja lapsillekin sen
porolapsuuden.
(2. haastattelu)*

*P2: Muistan pienempänä niin minua aina niin potutti lähteä
sinne poroaidalle, että se varmasti johtuu siitä, ettei siellä
ole hirveästi kavereita. Ei ole intressejä, se on sama kuin
lähtisit töihin sinne, se on työpaikkanakin hirveän huono, en
minä ainakaan tykkää.
(1.haastattelu)*

*T1: Kyllä mä ajattelin sitä isompana, ostaa poroja ja alkaa
hoitamaan niitä.
(1. haastattelu)*

Myös saamen kieli vaikuttaa joidenkin saamelaisnuorten tulevaisuuden odotuksiin. Saamelaisalueen kunnissa on mahdollista käydä koulua saamen kielellä ja usein saamelaisnuoret haluavat käydä saamenkielistä luokkaa. Jotkut saamelaisnuoret haluavat, että omat lapset menevät saamenkieliseen päivähoitoon tai luokkaan.

Nuoret myös haaveilevat siitä, että he itse voivat myös tulevaisuudessa elää arkea, jossa saamen kieli on jollain tavalla osa omaa, mutta myös heidän omien lasten tulevaisuutta. Magga (2004) tuo esille myös tutkimuksessaan sitä, että nuoret pitävät tärkeänä omien lasten saamelaisuuteen kasvattamisen ja kielen omaksumisen.

H: Oletko ajatellut, että puhutko omille lapsillesi saamea?

*P1: Mie luulen, että luontevammin tulee suomen kieli, mutta kyllä mie niille myös opetan saamea ja pistän ne ainakin saamenkieliselle luokalle ja saamenkieliseen päiväkotiin.
(1. haastattelu)*

*T3: Joo. Se on sellanen automaattinen, ei sitä edes tarvi ajatella, että puhuis. Kyl mä ainakin olisin vihainen jos mulle ei olis opetettu saamea. Kyllä mä haluan, että munkin lapset osaa saamea, koska se on mun toinen äidinkieli.
(2. haastattelu)*

Yksi haastatelluista nuorista pohtii, että saamenpuvun käyttö ja saamen kielen puhuminen tulevaisuudessa vähenee kotipaikkakunnalla.

*T1: No mä mietin, että se on katoavaista se perinne et käytetään saamen pukua ja ei enää varmaan puhuta niin paljon saamen kieltä.
(1. haastattelu)*

6.2. Saamelaisnuorten tulevaisuuskuvat paikkakehyksissään

Saamelaisnuorille kotipaikkakunta merkitsee paljon. Se on paikka, johon on syntynyt ja jossa on elänyt oman elämänsä aina siihen asti, kun on lähtenyt toiselle paikkakunnalle asumaan. Nuoret mainitsevat, että kotipaikka on tärkeä, koska siellä asuu sukulaiset ja perhe. Yksi nuorista mainitsee, että haluaa palata kotipaikkaan opiskelujen jälkeen. Toisessa haastattelussa tulee esille, että kotipaikan arvostus on noussut vielä enemmän, kun on asunut opintojen takia muualla.

H: Mitä kotipaikka sinulle merkitsee?

P1: Kyllähän se paljon merkitsee tietenkin. Kyllähän tänne mielellään jää, jos ei ole tai jos pari kolme vuotta käy tuolla jossain koulussa ja tulee takaisin.

(1. haastattelu)

T2: No ihmiset ja kaikki ja kaikki ihmiset, sukulaiset, kaverit ja perhe ja harrastukset, täällä on paljon enemmän harrastuksia kuin tuolla kaupungissa.

(2.haastattelu)

T3: No aika paljon niin kuin se on koti, että sinne on aina kiva tulla takaisin, kun tuntee suurinpiirtein kaikki ja tietää minne pitää milloinkin mennä ja täällä ei eksy.

(1.haastattelu)

H: Miten sulla on ajatukset muuttuneet lapsuuden kotipaikasta?

P1: No tuota, se on se näkemys laajakatseisempi, ettei ole enää, että ei ajattele enää niin suppeasti. Näkee sen kotipaikkakunnan niinku objektiivisemmin nytte, ku on täällä asunu, osaa vertailla sitä muuhun ja silleesti mitä se on oikeasti se kotipaikka realistisesti. Jos siellä on vain asunut kaksikymmentä vuotta niin ethän sinä osaa sitä verrata mihinkään.

(2. haastattelu)

Kotipaikka nähdään rauhallisena ja turvallisena paikkana asua, koska kotipaikkakunta on pieni ja siellä on vähän asukkaita. Kotipaikkakunnalla saamelaisnuoret arvostavat myös luontoa.

H: Miten sinä näet kotipaikkasi?

P1: Rauhallisena ja hiljaisena paikkana, ihmiset on niinku, siellä, niinku tunnetaan, kaikki tuntee kaikki ja se piiri on pienempi.

(2.haastattelu)

H: Mitkä asiat saisi sinut muuttamaan tänne?

T2: Luonto aika varmasti olis sellainen iso juttu. Ehkä ei jaksakaan kaupungin vilinää niin kauan sitten.

(1. haastattelu)

Saamelaisnuoret viettävät aikaa kotipaikkakunnalla vuodenaikojen mukaan. Osa nuorista kertoo, että talvisin ajetaan kelkalla ja lasketellaan. Kesäaikaan taas kalastetaan Tenolla. Osa nuorista osallistuu myös porotöihin.

H: Vaikuttavatko eri vuodenaajat siihen mitä sinä yleensä teet?

T1: Talvisin mä yleensä kelkkailen ja sitten kesällä sisällä.

(1. haastattelu)

P2: Ei oikeastaan. Laskettelu, mutta sinne pitää kävellä jonkun matkaa.

(1. Haastattelu)

T2: No talvella viikonloppuisin porot aidassa ja sitten ja kesällä ei jaksakaan olla kotona vaan muualla.

(1. haastattelu)

P1: No viehekalastusta ja sitten on keväällä kulikutusta, ajoverkkokalastusta. Siinäpä ne.

(1.haastattelu)

Saamelaisnuoret arvostavat kotipaikkaansa. Nuoret sanovat, että kun on asunut pois kotipaikkakunnalta niin arvostaa vielä enemmän sitä.

H: Miten kuvaillet tai/ja mitä ajattelet kotipaikastasi nyt kun olet asunut sieltä pari vuotta pois?

P2: Itse asiassa mie arvostan sitä vähän enemmän nyt kun on nähnyt tätä kaupunkielämää. Oon huomannu, että siellä pääsee vaan joissakin asioissa paljon enemmän tekemään asioita.

(2. haastattelu)

T2: No viimeksi halusin kovasti lähteä pois ja sitten kun lähin niin sitten halusin vain kovasti tulla takaisin, oppi arvostamaan sitä kaikkea täällä, kaikkia elämäntapoja muita.

(2. haastattelu)

T2: No ihmiset ja kaikki ja kaikki ihmiset, sukulaiset, kaverit ja perhe ja harrastukset, täällä on paljon enemmän harrastuksia kuin tuolla kaupungissa.

(2. haastattelu)

Muulla kuin kotipaikkakunnalla harrastukset ovat erilaisia. Osa nuorista kertoo, esimerkiksi pelaavansa salibandyä ja keilaa.

H: Mitä nykyisessä asuinpaikassasi teet?

P1: No sitä, oikeastaan sitä samaa juttua mitä sielläkin, että täällähän minä opiskelen. Viikonloput vierähtää siinä, ku joskus tekkee, käy kaupungilla shoppailemassa, ostoksilla ja joskus käypi pelaamassa keilaa, keilaamassa käypi ja sitten on peli, sählyjoukkue, jonka kanssa käydään Oulussa pelaamassa.

(1. haastattelu)

P2: No täällä se taas, se vaihtelee paljon, aina jos keksii jotakin uutta tai on mulla viikottain, kaks kertaa viikossa salibandy treenit tuossa nurkan takana. Eipä mulla muuta oikeastaan ole.

(2. haastattelu)

Opiskelupaikkakunnalla saamen kieltä tulee harvemmin käytettyä, ellei sitä tarvitse työssä. Saamelaisuus ei välttämättä tule muutenkaan näkyviin. Toisaalta usko saamen kielen tarvitsemiseen tulevaisuudessa on vahva. Myös Rahko-Ravantin (2017) tutkimuksen mukaan saamelaisnuoret kokivat saamen kielen taidon tärkeänä tulevaisuutta ja tulevaisuuden työpaikkoja ajatellen.

H: No jos vertaat kotipaikkaasi ja Rovaniemeä niin miten se siellä tulee esille se saamelaisuus?

P2: No siellä se taas tulee vähän silleen, ku mie oon töissä, että mie harvoin puhun suomea siellä, että aika paljon pittää norjaa ja saamen kieltä käyttää siellä.

(2. haastattelu)

T2: Kyllä mä uskon, että on. Tähänkin asti on ollut hyötyä niin kyllä siitä varmaan tulevaisuudessakin.

(1. haastattelu)

Yksi nuorista mainitsi, että omalla kotipaikkakunnalla olisi hyvät mahdollisuudet matkailun kehittämiseen ja sitä kautta saada työpaikkoja alueelle.

P1: No kun minä olen miettinyt sitä mitä minä voin tuolla pohjoisessa tehdä kun mietitään 20 vuoden päähän, että mitä siellä vois olla niin matkailu on se ehkä, jos haluaa, että pystyy pohjoisessa asua niin pitää ite tehdä jotain niin matkailu on sellainen suurin vaikuttaja tekijä millä sitä pystytään kehittämään.

(2.haastattelu)

Tehdessään tulevaisuuden suunnitelmia haastatteleman saamelaisnuoret puhuvat lähtemisestä pois kotipaikkakunnalta, mutta myös sinne takaisin palaamisesta opiskelujen jälkeen. Saamelaisnuorten on lähdettävä pois kotoa, jotta voivat opiskella. Ollila (2008) on myös tutkimuksessaan todennut, että

lappilaisnuorille muutto on välttämätöntä omien koulutuksellisten toiveiden toteuttamiseksi, koska koulutustarjonta omassa kotikunnassa on rajallista. Näin lähtemisestä Ollilan (2008) mukaan tulee näissä paikoissa eläville nuorille yksi toimijuuden keskeisimmistä teoista tulevaisuuskuivissa.

Saamelaisnuoret tehdessään tulevaisuuden päätöksiään pohtivat samalla, miten päätös vaikuttaa mahdollisuuteen kotipaikkakunnalla asumisesta. Osalla saamelaisnuorilla on haaveena palata takaisin kotipaikkakunnalle opiskelujen jälkeen, jos mahdollista. Osa nuorista taas suunnitteli palaavansa kotipaikkakunnalle työn takia, joku perheen ja sukulaisten takia.

H: Kuinka todennäköisenä pidät, että palaat sinne kotipaikkaan opiskelujen jälkeen?

P2: Kyllä mie uskon, että mie palaan sinne, mutta sitä en tiää, että milloin mie palaan.

(2. haastattelu)

T1: No, tuo kotipaikka on silleen tärkeä paikka, missä on asunut koko ikänsä ja ehkä työn takia.

(1. haastattelu)

H: Mikä saisi sinut takaisin kotipaikkakunnalle?

T2: Kaverit, perhe ja sukulaiset, koti.

(1. haastattelu)

Saamelaisuus ja kaipuu lapsuuden kotipaikoille vaikuttaa nuorten ajatuksiin tulevaisuudesta. Osa haastateltavista haluaa palata opintojen jälkeen takaisin ja tuoda oppinsa paikallisille.

H: Onko lapsuuden kotipaikka vaikuttanut valintoihin, joita olet tähän asti tehnyt?

T3: No on se aikalailla, ei ole halunnut lähteä mihinkään kauas ja en minä tiää, no koulutuksen suhteen varmaan.

(2. haastattelu)

T3: Ainakin tänne haluaisin jäädä, mutta kyllä se on aika pakko lähteä aluksi kouluun ja sitten kyllä minä haluaisin porojenkin kanssa tehdä.

(1. haastattelu)

T3: En minä tiä, se olis tosi luonnollista. Koti on aina koti. Kyllä sitä voi hetken asua jossain muualla, mutta kyllä mie uskon, että sitä aina loppujen lopuksi aina palaa kotiin.

(2. haastattelu)

T1: Kyllä se on tärkeä, mutta jos, kyllä mä sinne voisin muuttaa, jos sieltä löytys työpaikka, mutta ei se silleen kauheasti vaikuta, jos vaikka pitää mennä Rovaniemelle töihin niin kyllä minä sinne menisin.

(2. haastattelu)

Kysyessäni, millaisen elämäntilanteen nuoret arvelevat heillä olevan kymmenen tai parinkymmenen vuoden päästä, he kertovat haaveilevansa, että he ovat silloin jo hyvässä työssä. Lisäksi heillä on myös perhe. Osa nuorista toivoo, että on palannut kymmenen vuoden päästä kotipaikkakunnalle asumaan, mutta osa nuorista ei osannut sanoa, palaisiko kotipaikkakunnalle takaisin. Rauna Rahko-Ravanti (2017) on myös havainnut tutkimuksessaan, että saamelaisalueen saamelaisnuorista osa ovat varmoja, että palaavat kotipaikkaansa opiskelujen jälkeen, mutta taas osa nuorista eivät ole varmoja.

H: Kuvaile vielä minkälaisen näet oman elämäsi parinkymmenen vuoden päästä?

T2: No mä oon töissä jossakin, varmaan jossain palveluammattissa tai toimistossa tai no oman alan töissä ainakin, sitten mulla on perhe ja omakotitalo ja auto ja kesämökki.

(2. haastattelu)

T3: Varmaan, että mulla on perhe, työ, mutta ei vielä tiä mikä työ.

(1. haastattelu)

*T2: Perheen, hyvän työn ja eläimiä ja hyvät välit kaikkiin sukulaisiin.
(1. haastattelu)*

*T1: Sitä mie en kyllä ossaa sanoa, en ole kyllä sitä miettiny.
Sen näkkee mihin sitä tulee muutettua sitte.
(2. haastattelu)*

*H: Miten näet sen oman tulevaisuuden parin kymmenen vuoden päästä, kun puhuit, että muutat kotipaikkakunnalle?
P2: Ehkä mulla olis joku yritys siellä tai jatkan sitä isän yritystä.
(1.haastattelu)*

*T3: Veikkaisin, että asun joko Inarissa tai Kautokeinosssa.
(2. haastattelu)*

Tämän tutkimuksen mukaan nuorilla näkyy koulutus, työ ja perhe tulevaisuuskuvissa, mutta myös saamelaiset perinteet ja saamen kieli jollain tavalla. Oma kotipaikka kuuluu nuorten puheissa, kun nuoret suunnittelevat tulevaisuuttaan.

7 TULOKSET

Olen tutkinut Allardtin ja Starckin (1981, 38) ja Pääkkösen (1995, 109) kategorioiden avulla saamelaisten nuorten tulevaisuuskuvia. Samalla kun tarkastelen saamelaisnuorten tulevaisuuskuvia, esiin nousee etnisyyttä ja paikka. Toisin sanoen tutkimuksessani on kyse nuorten etnisyydestä ja siihen liittyvästä paikkakeskustelusta.

Saamelaisnuorille merkkejä saamelaisuudesta ovat saamen kieli, saamenpuku, perinteiset käsityöt, poronhoito ja kalastus. Puhuessaan saamelaisuudesta ja saamelaiskulttuurista nuoret mainitsevat myös kotipaikkansa ja omat sukulaisensa. Rubinin (2002) mukaan identiteetti muodostuu ja kehittyy jatkuvassa dialogissa niiden ihmisten kanssa, joiden joukossa elämme.

Tutkimuksessa tulee esille saamelaisnuorten ajatuksia tulevaisuudestaan. Saamelaisnuorten tulevaisuuden tavoitteissa on hankkia ammatti koulutuksen kautta ja sitä kautta työllistyä. Myös oma perhe on joskus haaveissa. Saamelaisnuorten kertoman perusteella opiskelemaan lähteminen toiselle paikkakunnalle merkitsee heille halua hyvän koulutuksen hankkimista. Nuorten kertomuksissa tuli esille lähteminen pois kotipaikkakunnalta opiskelujen vuoksi, mutta myös mahdollinen paluu takaisin kotipaikkakunnalle opiskelujen jälkeen.

Osa nuorista haaveilee, että ehkä työ mahdollistaisi paluun takaisin kotipaikkakunnalle. Kotipaikka nähdään merkityksellisenä oman elämän tulevaisuuden kuvissa sekä kielen että siellä asuvien sukulaisten ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksien eli perinteisten saamelaisten luontoon liittyvien toimien takia.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten tulevaisuuskuvat liikkuvat sisällöllisesti koulutuksen, ammatin, työn ja perheen

ympärillä. Samalla kun nuoret pohtivat tulevaisuuttaan nousee puheissa esille myös kotipaikka. Nuorten tulevaisuuskuvissa paikka kiertyy yhteen omien tavoitteiden ja toiveiden kanssa. Näin tulevaisuuskuva on kertomus tietynlaisena ihmisenä tietyssä paikassa. Tähän sopii Massey'n (2003) teoria, jonka mukaan paikka on kohtaamispaikka ja toimintatila, jossa tietty toimija operoi. Paikka kehystää saamelaisnuorten mahdollisuuksia suunnitella tulevaisuuttaan ja muodostaa tulevaisuuskuviaan.

8 POHDINTA

Tutkimuksen perusteella voi nostaa keskusteluun saamelaisalueen kehittämisen koulutuksen saatavuuden näkökulmasta. Ehdotan, että saamelaisalueelle pitäisi tuoda monipuolisempaa koulutusta, jotta nuorten ei tarvitsisi lähteä pois kotipaikkakunnaltaan opiskelujen vuoksi. Samalla nuorilla olisi mahdollisuus käyttää saamen kieltä aktiivisemmin ja myös osallistua saamelaisten perinteiseen toimintaan.

Myös saamen kieli ja saamelaiset perinteet näkyvät saamelaisnuorten tulevaisuuskuvin eri tavoin, joka on luonnollista, koska näillä haastattelemillani nuorilla on vahva saamelainen identiteetti. Saamelaisnuoret kertovat kuinka saamen kieli koetaan tärkeänä tulevaisuudessa, mutta myös saamelaiset perinteet, kuten saamelaiset käsityöt ovat osa tulevaisuuskuvia.

Myös Rahko-Ravantin (2017) tutkimuksen mukaan saamelaisnuorilla olivat tulevaisuuden odotuksissa työ ja perhe. Myös hänen tutkimuksessaan tuli esille nuorten puheissa kotipaikkakunnalta lähteminen opiskelujen vuoksi ja mahdollinen paluu takaisin kotia. Tutkimuksen mukaan saamelaisnuoret myös kokivat saamen kielen taidon tärkeänä tulevaisuutta ja tulevaisuuden työpaikkoja ajatellen.

Haastatellessani saamelaisnuoria pohdin sitä, että keskitynkö liikaa saamelaisuuteen. Pohdin sitä, että painottuuko saamelaisuus tutkimuksen tuloksissa enemmän kuin mikä sen rooli todellisuudessa on heidän elämässään. Tämä huoli oli kuitenkin turha, sillä nuoret toivat esiin juuri tutkimuskysymyksiin liittyviä asioita elämästään ja olivat halukkaita keskustelemaan näistä teemoista tutkimushaastattelussa. Yritin käsitellä tässä tutkimuksessa mahdollisimman kattavasti nuorten elämää ja heidän tulevaisuuskuviaan nuorten näkökulmasta.

Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta (Eskola & Suoranta 2005, 210). Olen itse saamelainen ja tutkimuskohteena ovat tutkimuksessani saamelaisnuoret. Minulla on omia kokemuksia tutkimuksen aiheeseen liittyen, mutta olen pyrkinyt olemaan objektiivinen tehdessäni tätä tutkimusta. Tiedostan roolini kahtiajakoisuuden eli sen, että omasta saamelaisuudesta on tutkimusta tehdessä etua ja samalla se voi tehdä joidenkin asioiden ymmärtämisen niiden tuttuuden takia myös vaikeaksi.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallisina luotettavuuden kriteerit on tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 2005, 210). Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa mainitaan tärkeimpinä eettisinä periaatteina yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Tutkijan täytyy miettiä, että kuinka paljon kertoo tutkimuksen tavoitteista ja yksityiskohtaisista menettelytavoista. Periaatteena tulisi kuitenkin olla, että haastateltava on antanut suostumuksensa asianmukaisen informaation pohjalta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 20.)

Erityisesti narratiivisen tutkimukseen liittyy eettisiä ongelmia. Ongelmia tuottaa ensinnäkin haastattelututkimuksessa informoidun suostumuksen vaatimus. Ihmisille voidaan kertoa rekryointivaiheessa, millainen haastattelu heitä odottaa, ja silti he saattavat yllättyä siitä, miten tarinan kertominen ikään kuin vie menessään ja saa heidät paljastamaan asioita, joita he eivät ehkä ole aikaisemmin kertoneet kenellekään. (Hänninen 2010, 174.)

Tässä tutkimuksessa täytyy erityisesti huomioida se, että tutkimuskohteena ovat saamelaisnuoret ja sitä kautta on huomioitava heidän alkuperäiskansa taustansa. Tämän tutkimuksen eettisyys koskee kysymyksiä nuorisotutkimuksesta sekä

alkuperäiskansatutkimuksesta (Barron 2002; Bull 2002; Ollila 2008). Kyse on sensitiivisistä asioista, jotka on pyritty huomioimaan tätä tutkimusta tehdessä.

Tämän tutkimuksen perusteella jatkotutkimustarpeena nousee esiin tarve selvittää kaikkien saamelaisnuorten identiteetti kaikkialla saamelaisalueella ja myös saamelaisalueen ulkopuolella Suomessa. Lisäksi olisi mielenkiintoista vertailla, miten Lapin nuoret näkevät tulevaisuuden eri paikkakunnilla, mitä ajattelevat omasta kotiseudustaan ja mitä vahvoja lähtökohtia se antaa rakentaa identiteettiä.

LÄHTEET

Aapola, S. & Kaarninen, M. (2003). *Nuoruuden vuosisata: Suomalaisen nuorison historia*. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden Seura 2003.

Allardt, E. & Starck, C. (1981). *Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta: suomenruotsalaiset vertailevasta näkökulmasta*. Porvoo: WSOY.

August, D. & Shanahan, T. (toim.). 2006. *Developing literacy in second-language learners: Report of the National Literacy Panel on Language-Minority Children and Youth*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Mahwah.

Bals, M. (2011). *Risk and protective factors associated with internalizing symptoms in Sami and non-Sami adolescents in Arctic Norway*. Universitetet i Tromsø. Det helsevitenskapelige fakultet. Institutt for psykolog.

Barron, A. (2002). Traditional knowledge, indigenous culture and intellectual property rights. Teoksessa NESH. (toim.) *Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora* Samisk forskning og forskningsetikk. Publikasjon nr. 2. Oslo: Forskningsetiske komiteer, 56–87.

Benjamin, S. (2014). Kulttuuri-identiteetti – Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle. Teoksessa Laine, M. (toim.) *Kulttuuri-identiteetti & kasvatus. Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena*. Helsinki: Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura, 56–105.

Bull, T. (2002). Kunnskapspolitik, forskningsetikk og det samiske samfunnet. Teoksessa NESH. (toim.) *Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora* Samisk forskning og forskningsetikk. Publikasjon nr. 2. Oslo: Forskningsetiske komiteer, 6–21.

Cobo, J.M. (1986). *Study of the Problem of Discrimination Against Indigenous Populations. Report for the UN Sub-commission on the Prevention of Discrimination of Minorities.* E/CN.4/Sub21986/7; Add.1-4.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2005). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Eskola, J. & Vastamäki, J. (2010). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle.* 2010. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26-44.

Feodoroff, P. (2005). Saamelaisnuoret modernin ja perinteen leikkauspisteessä. Tekojen aika – tasavertaisuus todeksi tänään -seminaari 16.5.2005. Inari: Siida.

Galland, Olivier. (2007). *Boundless Youth: Studies in the Transition to Adulthood.* Oxford: The Bardwell Press.

Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity.* Stanford, California: Stanford University Press.

Hall, S. (1999). *Identiteetti.* Suomentaneet ja toimittaneet Lehtonen, M. & Herkaman, J. Tampere: Vastapaino. Englanninkieliset artikkelit 1988-1996.

Hall, S. (2003). Kulttuuri, paikka, identiteetti. Suomentanut Koivisto, J. Teoksessa Lehtonen, M. & ja Löytty, O. (toim.) *Eri-laisuus*. Tampere: Vastapaino, 85–128. Englanninkielinen alkuteos 1995.

Heikkinen, H. L.T. (2010). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus 2010, 143–159.

Helander, E. & Kailo, K. (1999). *Ei alkua ei loppua. Saamelaisten puheenvuoro*. Helsinki: Like.

Helve, H. (1987). *Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista*. Helsingin yliopisto. Uskontotieteen jaoston toimitteita 4. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/87. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyvärinen, M. (2010). Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 90–118.

Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. (2005). Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189–223.

Hänninen, V. (2008). Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa Pietilä, A-M. & Länsimies-Antikainen, H. (toim.) *Etiikka monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä*. Kuopio: Kuopion yliopisto, 121-137.

Johansen-Lampsijärvi, L., Kangasniemi, H., Kankaanpää, K., Kiviniemi, E-M. & Koskinen, S. (1991). *Saamelaisalueen nuorten elinolot ja elämäntapa: projektin loppuraportti*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Jyrkämä, J. (2001). Aika tutkimuksessa ja elämäkulussa. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 117-157.

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimukset. Työministeriö. Suomen ILO-neuvottelukunta. <https://tem.fi>. Viitattu 20.11.2020.

Kiviniemi, K. (2010). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 70–85.

Keskitalo, P. (2010). *Saamelaisopetuksen kulttuurisensitiivisyyttä etsimässä kasvatustieteen keinoin*. Dieđut 2. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.

Kuokkanen, R. (2007). Saamelaiset ja kolonialismin vaikutukset nykypäivänä. Teoksessa Kuortti, J., Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) *Kolonialismin jäljet: keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 142-155.

Lehtonen, M. (1996). *Merkitysten maailma*. Tampere: Vastapaino.

Lehtola, V-P. (1997). *Saamelaiset: historia, yhteiskunta, taide*. Kustannus-Puntsi 1997. Jyväskylä: Gummerus.

Liebkind, K. (1988). *Me ja muukalaiset: Ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Gaudeamus.

Löytty, O. (2005). Johdanto. Toiseuttamista ja tilakurittomuutta. Teoksessa Löytty, O. (toim.) *Rajanylityksiä. Tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen*. Helsinki: Gaudeamus, 7-24.

Magga, P. (2004). “*Sie et voi olla muuta ko olet*”: kasvatusantropologinen tutkimus saamelaiden maailmankuvasta ja identiteetistä. Pro gradu-tutkielma: Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta.

Magga-Hetta, T-M. (2000). *Vuotsolaisia saamelaisnuoria: Saamelaisnuorten kokemuksia nuoruudesta, saamelaisuudesta ja saamelaisuuteen kasvamisesta*. Pro gradu-tutkielma: Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

Massey, D. (2003). Paikan käsitteellistäminen. Suomentanut Koivisto, Juha. Teoksessa Lehtonen, M. & ja Löytty, O. (toim.) *Erilaisuus*. Vastapaino. Tampere, 51–83. Englanninkielinen alkuteos 1995.

Nikander, P. (2010). Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 432-445.

Nurmi, J-E. & Nuutinen, P. (1987). *Tähtäimessä tulevaisuus. Suomalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudesta*. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. Tutkimuksia ja selvityksiä 2/1987.

Ollila, K. A. (2008). *Kerrottu tulevaisuus*. Tampere: Juvenus print.

Potochnick, S. R. & Perreira, K.M. (2011). *Depression and Anxiety among first – Generation Immigrant Latino Youth: Key Correlates and Implications for Future Research*. *J Nerv Ment Dis.* 198(7), 470-477.

Puuronen, V. (2006). *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Pääkkönen, E. (1999). Etnisyys ja saamelaisyhteisö. Teoksessa Tuominen, M., Tuulentie, S., Lehtola V-P. & Autti, M. (toim.) *Outamaalta tunturiin osa 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 33–43.

Pääkkönen, E. (1995). *Saamelaisuus sirkumpolaarisena etnisyytenä*. University of Oulu, Research institute of Northern Finland. Guovdageaidnu: Sámi instituhtta 1995.

Raitanen, M. (2001). Aikuistuminen: Uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 187-224.

Rantamaa, P. (2001). Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 49-96.

Rahko-Ravanti, R. (2017). Saamelaisnuorten opintie Lapissa. Teoksessa Kärkkö, M., Paksuniemi, M., Niemisalo, S. & Ravanti-Rahko, R. (toim.) *Opintie sujuvaksi Lapissa*. Turku: Painosalama Oy, 97-111.

Rasmus, E-L. (2004). *Saamelaisen identiteetin merkitys Utsjoen nuorille: kasvatusantropologinen tutkimus saamelaisten maailmankuvasta ja identiteetistä*. Pro gradu -tutkielma: Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

Rose, G. (1995). Place and identity: a sense of place. Teoksessa D.Massey-P. Jess (toim.) *A place in the world? Places, Cultures and Globalization*. Oxford: Open University.

Rubin, A. (2002). Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa Kamppinen, M., Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Helsinki: SKS, 791–819.

Ruusuvuori, J. (2010). Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 424-431.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22-56.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9-21.

Saamelaiskäräjälaki(974/1995)

<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1995/19950974>

Viitattu

20.11.2020.

Saamelaiskäräjät, Väestörekisterikeskus 2011. Tilasto Saamelaisten lukumäärä vuoden 2011 Saamelaiskäräjien vaaleissa.

www.saamelaiskarajat.fi Viitattu 20.11.2011.

Seurujärvi-Kari, I. (2011). Alkuperäiskansatutkimus, alkuperäiskansaliike ja saamelaiset. Teoksessa Seurujärvi-Kari, I., Pulkkinen, R. & Halinen, P. (toim.) *Saamentutkimus tänään*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden Seura, 10-55.

Sintonen, T. (1999). *Etninen identiteetti ja narratiivisuus: Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina*. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.

Taipale, R. (2012). Utsjoen saamenkielisten nuorten kielenkäyttö. Utsjoki. Ovtas ja Sámi siida. <http://www.samisiida.org> Viitattu 6.9.2014.

Ventsel, A. & Dudeck, S. (1995). Do the Khanty need a Khanty curriculum? Indigenous concepts of school education. *Siberian Studies*. <http://www.siberianstudies.org> Viitattu 24.8.2014.

Yhteistyötä yli rajojen. Lapin yliopisto. Rovaniemi. <https://ulapland.fi> Viitattu 6.9.2014.